

ULTIMA ESPERANZA BOOKS

Leif Lorentzon

AFRIKA

– och jag
var 19 år

ISBN: 978-91-986912-2-1

**© Leif Lorentzon
Stockholm 2022**

leifmita@gmail.com

Omslag

Foto framsidan: Leif Lorentzon av Erik just hemkommen.

Kartbild: vecteezy.com

Foto baksida: Maritha Lorentzon. Övriga bilder i boken av Leif Lorentzon

Tryckt hos Exakta, Malmö

Utgiven av Ultima Esperanza Books, Stockholm 2022
www.ultimaesperanzabooks.se

INNEHÅLL

Högdalen	9
Skillingaryd	12
Alexandria	17
Kairo	27
Kassala	47
Asmara	60
Yabello	73
Moyale	83
Nairobi	95
Moshi	111
Dar es-Salaam	127
Serengeti	135
Lamu	145
Nairobi	163
Likasi	177
Ilebo	193
Kinshasa	208
Businga	217
Garoua-Boulai	233
Lagos	249
Tamanrasset	262
In Salah	274
Marrakech	287
Högdalen	298

HÖGDALEN

Jag var 19 år när jag liftade runt Afrika och idag är jag 69.

Ibland har jag funderat över varför jag gav mig ut i världen, och varför ensam. Under några gymnasiesomrar hade jag med flera av mina vänner liftat omkring i Europa, men bara jag kom att fortsätta. Inte heller hade familjen flyttat omkring, bara från Jönköping, via Södertälje till Högdalen, Stockholm. Vi kom inte heller att resa; det fanns det aldrig pengar till. Min sju år äldre syster hade visserligen flyttat till Schweiz när hon var 18 år, men skulle det ha påverkat mig? Nej, det var något annat: en egentligen obegriplig rastlöshet – tror jag. Jag hade fått smak på något under de där somrarna i Europa. Under tidigaste tonåren hade jag dessutom ofta lånat årgångar av National Geographic på Bäckahagens skolbibliotek. Kanske såddes där ett frö när jag storögd blängde på de fantastiska bilderna.

Eller så var jag bara stollig!

Först blev det ett år i Afrika, sedan två i Amerika och så ett till i Asien. Under dryga fem år liftade jag med två tiomånaders perioder i Stockholm för att tjäna ihop pengar; jag jobbade som städare på Stockholms tunnelbanestationer: ett toppenjobb! Att just Afrika skulle komma att betyda så mycket för mig, dominera stora delar av mitt liv, kunde jag inte ana 1971 och knappast heller när jag kom hem. Men jag kände nog att jag varit med om något märkvärdigt.

Under våren 1971 hade jag under flera veckor legat på golvet i mitt rum i Högdalen med Michelins tre kartor över den afrikanska kontinenten, nummer 153, 154 och 155. De skulle bli mina ständiga ledsagare genom det ”mörka” Afrika. Jag hade köpt dem i kartbutiken

på Vasagatan, mitt emot Centralen i Stockholm för åtta kronor och tjugo öre styck. De täckte tillsammans hela golvet och fyllde också mig med längtan. Med dem hade jag redan i fantasin rest flera gånger över kontinenten och besökt pyramiderna i Giza, åkt flodbåt på Nilen och Kongo, badat i Indiska oceanen, korsat Saharaöknen och sett lejon och elefanter på savannen. De tvådimensionella kartorna kunde inte lova att jag skulle uppleva dem till tredimensionell verklighet, men de ingav förhoppningar och drömmar. Naturligtvis fanns där inga vita fläckar och de flesta länder var sedan minst ett decennium befriade från kolonialmakterna, så inte heller några färger skilde dem åt.

Michelin-kartorna var ändå vackra och berusade mina nätter och dagar med drömmar om Alexandria, Wadi Halfa, Serengeti, Dar es-Salaam, Kongo, Agadez, Marrakech... Abstrakta ord, för mig exotiska Ortsnamn, som jag skulle komma att konkretisera till relativt välbekanta platser. Kartorna är fortfarande vackra när jag nu har plockat fram dem igen, medfarna men ännu håller de anmärkningsvärt väl ihop med hjälp av lite tejp. Av alla kartor jag rest med är dessa mina favoriter; de är snyggast! Färgkombinationen är vacker: främst vit med huvudvägar i rött, de mindre i gult och vitt, öknen är gul och skogen grön. Det går också att utläsa vilka vägar som var framkomliga under regnperioder, vilka som var farliga eller svåra, var det bland annat fanns omöblerade "rest-houses" eller isolerade hotell och bra vatten. Information som hemma på rummet satte fart på fantasin.

Nu är min resväg tydligt utmärkt i alla tre kartor. Med penna kom jag alltefter jag reste att fylla i min framfart genom kontinenten och markerade till och med varje natt med ett tvärstreck, och ett kors om jag blev kvar längre än en natt. Det bör göra det möjligt att nu tillsammans med dagböckerna jag förde under resan, minnas. Dagboken var min reskamrat, en samtalspartner, någon att dela mina erfarenheter med. De flesta dagar avslutades med att jag skrev ned vad som hänt under dagen och de fyller nu en byrålåda här hemma. Det är tur att jag har dem då minnet är bedrägligt, fullt med hål och rekonstruktioner. Detta har jag upptäckt nu när jag läst igenom dem och förvånats över vad jag glömt eller förvrängt. Det förflutna är onekligen ett främmande land; de gör saker och ting

annorlunda där, som en erinrande engelsk författare en gång skrev. Jag har också lite fotografier och dessutom mitt gamla pass kvar med alla dess besynnerliga stämplat, liksom det gula vaccinationshäftet. Dessutom har jag i källaren hittat en plastpåse med alla brev jag skrev hem och alla brev jag fick hemifrån, både från familj och vänner. Ingen madeleinekaka behövs således. Var jag ska börja och sluta är också bestämt och utan problem; min Afrikaresa varade på dagen exakt ett år. Och nu ska jag försöka skildra den resan efter egen fattig förmåga.

Men är det samma Erik? Samma jag, som nu, 50 år senare sitter framför en dator och skriver detta, samma människa som 1971-72 liftade runt Afrika? Knappast. Men, samtidigt jo; jag kommer ihåg händelser, platser och till och med människor, men jag kan inte minnas mig själv; jag ser aldrig mig själv på dessa platser med dessa människor. Fast om jag nu med hjälp av dagböcker och kartor ska berätta om var, hur och varför jag reste kanske jag till och med kommer att minnas mig själv.

SKILLINGARYD

Mina föräldrar stod och kramade om varandra på balkongen. Gråtande vinkade de farväl när jag gick nedför gården mot Harpsundsvägen och Högdalens centrum. De undrade när, och till och med om, de skulle få se mig igen. Det förstod jag nog inte då. Idag gör jag det. Obegripligt att de fick någon ro under det år då endast något vykort eller aerogram anlände tämligen sporadiskt. Jag hade lovat att skriva en gång i veckan, vilket jag också gjorde, men postgången var ibland långsam. Med tanke på vad jag hittade i källaren så tycks ändå alla brev ha kommit fram.

Det var den 12:e juli, 1971. Solen tittade ibland fram bakom snygga cumulusmoln, varken varmt eller kallt: en typisk sommardag i början av 70-talet. Jag hade städat tunnelbanestationer sedan augusti och sparat så gott jag kunnat. Nu tog jag tunnelbanan till Skärholmen och traskade genom centrum till E4:an och Essomacken intill motorvägen. Jag bar en jeansjacka över en rutig flanellskjorta och ett par jeans. På fötterna hade jag ett par arbetarskor i brunt läder från Arbetarboden på Gamla Brogatan – som alla andra FNL:are. Över ena axeln hängde en amerikansk gasmaskväska, också den från Gamla Brogatan. I den hade jag anteckningsbok, pennor, Cervantes *Don Quijote* i Forumutgåva, en Schweizerkniv, ett munspel i C, en Instamatickamera och givetvis pass och resecheckar.

Jag hade satsat på tjocka böcker som skulle räcka länge, så i den röda ryggsäcken, bland ett extra par jeans, ett par kortbyxor, fem par kalsonger, en tjocktröja, tre t-tröjor, tandborste och en blockflöjt, låg *Glaspärlespelet* i Delfinpocket, *The Lord of the Rings* i en volym och en tunn samling Dan Anderssons poesi. Den sistnämnda var med för att tämja hemlängtan om den skulle överväldiga mig. Ovan ryggsäcken hade jag surrat fast en regnponcho och en sovsäck.

Vid Essomacken stod det redan en kille och liftade. Vi bytte några ord. Han var också från Stockholm, skulle till Köpenhamn och hade liftat här en kvart nu. Jag gick och ställde mig nedanför honom. Det hade jag lärt mig under resorna i Europa där det ibland kunde stå upp till 25 liftare på väg ut ur någon storstad. Sist anländ ställer sig sist. I det här fallet var det egentligen en fördel; jag kom lagom långt ut på avfarten så att bilar som susade förbi på motorvägen också kunde se mig. Kanske skulle en av dem bromsa in och stanna. Det hade hänt tidigare. Jag tog av mig ryggsäcken och lutade den mot en stolpe jämte vägen, hängde axelväskan på ryggsäcken och satte tummen i luften.

Nu började det.

Efter en kvart fick grabben framför mig lift. Strax efter det tvärnitade en folka på motorvägen och svängde in till vägkanten. Jag slet åt mig väskorna och sprang ifatt den. En kille sa att han bara skulle in till Södertälje men "vill du hänga med så hoppa in!" Det gjorde jag.

Tyvärr blev jag avsläppt mitt inne i centrum efter en vådlig färd på motorvägen, sicksaxande mellan andra långsammare bilar. Jag var glad att bli avsläppt men missnöjd med var. Nu blev det att vandra ut mot E4:an genom Södertälje. Det gick emellertid ganska fort; det var en mindre stad då och jag kände den relativt väl efter att ha bott på Erik Dahlbergs väg i slutet av 50-talet.

Sedan tog det inte lång tid förrän jag med ett par längre lifter hamnade i Skillingaryd. Klockan var då närmare fem och jag köpte en lätttyoghurt och en fralla i en Konsumbutik. Så lunkade jag ut med Södra vägen för att fortsätta mot Afrika. Men efter ett par timmar utan att någon stannat gick jag tillbaka till en korvkiosk och köpte en kokt med bröd och en Pucko. Några mopedungdomar kikade nyfiket på mig och undrade var jag kom ifrån och vart jag skulle.

"Jag kommer från Stockholm och ska till Afrika", sa jag. Det trodde de inte på, skrattade bara åt mig. Så det gjorde jag med och gick därifrån.

Inget hände. Jag stod på långa stora vägen i Skillingaryd, där

bostadshusen slutade och den småländska skogen tog vid. De få bilar som for förbi struntade alla i mig och när klockan började närma sig tio funderade jag på var jag skulle sova. Inte för att det var mörkt, men bilarna blev färre och det kunde vara bra att få en tidig start. Jag började gå längre ut ur byn för att hitta en gran att bre ut regnponchon och sovsäcken under utan att bli iakttagen.

Då ropade plötsligt en kvinna som kom springande efter mig. Hon hejdade mig och undrade om jag ville ha kaffe och smörgås.

"Det kan jag inte tacka nej till", svarade jag överraskad.

"Jag och min mor har sett dig stå och lifta här i flera timmar nu. Hon bor i huset här intill. Jag har varit hemma och ätit med henne och vi har sett dig hela tiden. Vi har satt på kaffe och brett några ostmackor om du vill ha."

Så efter att jag berättat att jag heter Erik och hon att hon heter Gun, gick vi upp till moderns lägenhet i ett typiskt trevåningshus från 50-talet. Ett sådant jag just lämnat i Högdalen. Det doftade kaffe och snart satt jag vid köksbordet med ett par ostmackor och en kopp kaffe.

"Ja, här har vi sett dig stå och lifta och vi kunde inte annat än att tycka synd om dig." De frågade mig också vart jag var på väg.

"Jag ska till Afrika", sa jag och hörde hur kaxigt det lät; men det var ju sant.

"Men det är ju jättelångt", sa Gun förvånad. "Och är det inte farligt?"

"Det tror jag inte. Jag har liftat en del i Europa tidigare så det ska nog gå bra det här med."

"Men varför är du ensam?"

"Ingen ville följa med mig."

"Men hur ska du komma till Afrika? Ska du lifta hela vägen? Och kostar det inte jättemycket?"

"Jag tänker lifta till Aten och vet att det går passagerarbåtar från Pireus till Alexandria och det är inte så dyrt. Sedan får jag se. Det ska finnas både tåg och flodbåtar uppför Nilen, men sedan blir det nog att lifta, eller med buss. Det bor ju människor överallt och dom reser ju, i alla fall lokalt och då kan jag följa med dom. Vilken väg

det blir har jag ingen aning om; jag får höra mig för om bästa vägen. Men till Tanzania ska jag. Där bor vänner till mina föräldrar som jag hoppas besöka. Och jag har sparat ihop till 10 000 kronor, som jag tror ska räcka ett år. Så jag har en del i resechecker med mig och resten hemma, som mina föräldrar kommer att skicka till mig när dom jag har med mig tar slut. Jag vill inte bära på hela reskassan.”

”Men varför reser du egentligen?” frågade den äldre kvinnan som hittills varit tyst.

”Det vet jag egentligen inte”, svarade jag efter en stund. ”Men antagligen är det väl för att något ska hända, annars kunde jag ju stanna hemma. Jag vill uppleva nya platser och människor. Och att inte veta hur nästa dag kommer att se ut eller ens var jag ska sova.”

”Vad tror du att du kommer att finna, då?”

Jag funderade ett tag innan jag svarade: ”Det får jag se när jag kommer fram.” Det skrattade vi åt alla tre.

”Men var hade du tänkt att sova i natt?”

”Jag var faktiskt på väg ut för att lägga mig under en gran när du sprang ifatt mig.”

”Men det kan du väl inte göra!”

”Jodå, det har jag gjort förut och vad jag förstår ska det inte regna i natt.”

”Nej, det går inte. Du får följa med mig hem”, sa Gun. ”Du kan inte sova i huset eftersom min man är bortrest, men vi har en hammock i trädgården där kan du sova i natt om du vill.”

”Jo, det låter fantastiskt.”

Så vi gick tillbaka in till byn igen efter att Gun sett till att hennes mor hade det gott för natten. I en vacker trädgård med ett gult tegelhus stod det en hammock, traditionellt storblommig. Gun bad mig vänta en stund och försvann in i villan. Snart kom hon ut med en kudde och filter.

”Hoppas du kan sova här.”

”Inga problem! Och det här är otroligt snällt av dig.”

”Inget att tjafsa om. Hoppas bara du inte kommer att frysa.”

”Det tror jag inte. Jag har min sovsäck och nu har du gett mig ett par filter också.”

"Jag jobbar tidigt i morgon, så jag har nog stuckit till jobbet när du vaknar. Vik bara ihop filtarna och lägg dom i hammocken så blir det bra."

Det lovade jag.

"Ja, sov gott då!"

"God natt, och tack än en gång!"

Jag kröp ner i min sovsäck och drog en filt ovan på och låg en stund och funderade över hur snälla människor ibland är. Och att det blev en bra början på resan!

Vid sjutiden vaknade jag och låg och njöt av morgonen. Jag hade ju ingen brådska någonstans. Solen hade varit uppe länge och sken mellan äppelträden. På ett bord intill hammocken stod en termos med kaffe och ett par smörgåsar låg inlindade i ett foliepaket. Jag kravlade mig ur sovsäcken och såg att där också låg ett kuvert under termosen. I det fanns en tiokronorssedel och en lapp där det stod: "Erik, hoppas du ha sovit gott. Här får du lite frukost. Lämna bara allt här på bordet efter dig. Om du kommer ihåg så vore det roligt med några vykort från Afrika. Lycka till, Gun." Och så adressen.

Gun fick ett vykort från Kairo och ett från Nairobi.

ALEXANDRIA

Efter en obligatorisk vistelse i Amsterdam, besök hos min syster i Bern och några händelserika veckor i diktaturens Grekland där Brenda från Princeton N.J. förförde mig på Korfu, och jag i Aten av misstag bodde på en bordell och nästan blev arresterad, samt bestämt förskonade mig för resten av mitt liv från all anisalkohol under en ouzofestival i Filopappouparken, fick jag från Hydra lift till Aten på en lustjakt med ett gäng hyggliga homosexuella amerikanska soldater på semester. På Paros bodde jag på stranden i en vecka där jag läste färdigt *Don Quijote*, och tog sen den 20:e augusti en båt till Alexandria. HML Cynthia avgick kl 16.00. Jag hann precis med den efter att färjan från Paros varit drygt ett dygn försenad på grund av hög sjö.

HML Cynthia hade sett bättre dagar men erbjöd ändå en liten pool och ett par trevliga salonger där jag mest hängde de två dagar färden tog. Man anade att båten hade ett ärorikare förflutet: en heltäckningsmatta i oidentifierbar färg var nedsölad med bland annat intrampade tuggummin, läderstolarna var slitna och fläckiga, liksom de olika dukarna på borden. Nu var väggarna på båten huvudsakligen utsmyckade med porträtt av Egyptens tidigare president Gamal Abdel Nasser, trots att han varit död sedan ett år och riktigt hade klantat till det under sexdagarskriget. Men han var uppenbarligen fortfarande hyllad för sina panarabiska ambitioner. Ett och annat porträtt av nuvarande president Anwar Sadat syntes också.

Det här var mitt första möte med detta fenomen – så främmande i Skandinavien: att pynta väggar med aktuella politiska ledare – och män var de naturligtvis alla. I varje land jag kom att resa i i Afrika var nästintill varenda offentlig lokal och alla butiker utsmyckade med porträtt av den härskende despoten. Ett vulgärt påhitt.

Min biljett hade kostat 32 US-dollar, inklusive skatt och för det fick jag också ett par mål mat. Någon sovкупé hade jag inte bokat utan planerade att sova på däck.

Ganska snart blev jag bekant med en av besättningsmännen. Ali var från Port Said i Egypten och blev glatt överraskad när jag sa att jag var från Sverige. Han hade jobbat ett tag i Göteborg och kunde några svenska fraser. Jag kunde få låna hans hytt om jag ville duscha. Han såg väl att jag var skitig och klibbig av Egeiska havets salta vatten. Jag hade inte kunnat duscha efter Paros strand varför det var välkommet. Efteråt så erbjöd han mig och en holländare vi träffat att sova i hans hytt om vi ville, vilket vi tackade ja till.

Ali lyckades också se till att vi fick äta i förstaklasssalongen, vilket innebar bättre mat än den vi hade rätt till med våra andraklassbiljetter. Jag undrade lite över hans vänlighet och generositet. Han var min första bekantskap med den arabiska världen, och jag ville verkligen inte låta mina bristande kunskaper om denna och dess människor förvandlas till misstänksamhet. Men hade jag varit ensam hade jag kanske inte följt med till hans hytt inför natten, trots att han varit i Göteborg.

Hytten låg långt ner och mitt i båten och var lite klaustrofobisk utan fönster, men den hade två sängar. Den såg ut som de flesta fartygshytter jag sett med två väggfasta sängar, den ena över den andra, och holländaren Heinz, som jag verkligen inte tyckte om, fick överslafen och jag skulle dela med Ali i underslafen. Sova skafföttes. Heinz var äldre än jag, utbildad läkare, sa han i alla fall, och plågsamt dryg. På grund av ålderskillnaden ansåg han sig ha rätt att hela tiden berätta för mig hur allt låg till och framför allt misstänkliggöra Ali; han var ju arab! som han sa. Men att tacka ja till Alis välvilja hade han inget emot. En trist typ som jag hoppades att snart slippa.

Vi kryper alla ändå i säng och även om det är lite trångt så skulle det nog gå att dela säng med Ali. Dessutom skulle han upp och jobba klockan tre och jag bli ensam i sängen. Efter att ha sovit gott en stund vaknar jag av att Alis hand ligger på mitt lår. Jag tar bort den. Då placerar han min hand på sin erigerade kuk och för den

upp och ner. Det tar en stund innan jag förstår vad som pågår. När jag gör det kastar jag mig upp ur sängen och ner på golvet: "Va fan!"

"Vad i helvete håller du på med? Nu sover jag på golvet!"

"Men det är okej, snälla, jag lovar att inte göra nåt mer", klagar Ali, som är uppriktigt ledsen över att jag inte längre vill dela säng med honom. Som om någon tagit ett gosdjur från ett barn bönar och ber han. Heinz har givetvis vaknat, skrattar drygt i överslafen åt det hela – "djävla typ!" – och jag tycker ännu mindre om honom. Men lite synd om Ali tycker jag, även om jag samtidigt är äcklad. Han är uppenbarligen ledsen över att ha sårat mig. Men någon sömn blir det inte på golvet. Istället ligger jag och väntar på att klockan ska bli tre. När han äntligen går på sitt pass och försvinner klättrar jag upp i hans säng igen och somnar om. Men någon mer natt i Alis hytt blev det inte.

Nästa dag fördrev jag en dryg timme med att titta på *Dr Dolittle* i fartygets biograf. Men hela orkade jag inte med. Trevligare var att sitta i andraklassalongen och umgås. Heinz och jag var inte de enda resenärer som skulle till Afrika. Tillsammans satt vi ett gäng på närmare tio och bytte erfarenheter och information och drack mängder av te. Nu hade jag inte så mycket att erbjuda, men jag lyssnade med stora öron. Detta var före alla *Lonely Planet* och *Rough Guide*-böcker. Istället hörde man sig för bland alla man träffade om hur man skulle resa, var man skulle bo, var det gick att växla svart, bästa billiga maten etcetera. Här fick jag massor av tips, bland annat att jag skulle bo på vandrarhemmen i Alexandria och Kairo. En sudanes berättade att det är enkelt att resa med buss genom Etiopien till Kenya, vilket han menade är bättre än genom södra Sudan till Uganda "Fast snart är det regnperiod i södra Etiopien och då är vägarna nästan oframkomliga." Vi får väl se, tänkte jag lite oroligt.

Andra natten sov jag ensam och gott utan både Ali och Heinz på en bänk på akterdäck i den friska medelhavsluften. Vart den senare hade tagit vägen visste jag inte och brydde mig inte ett skvatt. Osympatisk typ.

Nästa dag anlade HML Cynthia Alexandrias hamn som inte

längre var en "magnifik hamn" som Ibn Battúta skrev i mitten av 1300-talet, när han menade att han knappt sett en vackrare hamn någonstans under sina vidsträckta resor. Nu var det snarare en nedsliten och delvis barrikaderad hamn. Men först var det dags att skaffa visum. De hade installerat ett litet immigrationskontor i en av salongerna på båten. Visumet kostade 23 egyptiska pund – tror jag; det är svårt att tyda stämpeln i mitt gamla pass. Jag hade inga egyptiska pund varför jag tillsammans med en tullare var tvungen att gå iland till en bank för att växla. Det blev de enda pengar, tio US-dollar, som jag växlade på bank på många månader.

Tillbaka på båten blev det snart min tur i kön till visum.

"Swedish?"

"Yes."

"Half price!"

Jag förstod inte riktigt varför men tackade naturligtvis för den rabatten. I tullen hände i stort sett detsamma. Medan de förhörde övriga västerlänningar om hur mycket pengar de hade och bryskt gick igenom deras ryggsäckar och resväskor, viftade de bara mig vidare utan att ställa frågor eller bry sig om min ryggsäck när de såg mitt svenska pass. Jag skulle komma att uppleva samma välvilliga bemötande flera gånger i Afrika. Något som givetvis inte hade med min förträffliga personlighet eller stiliga fysionomi att göra, utan berodde endast på att jag råkade vara svensk. Detta var nämligen på den tiden då Sverige ännu hade ett gott anseende i det vi då kallade för den tredje världen.

Väl i Egypten råkade jag för första gången ut för en annan företeelse jag skulle komma att vänja mig vid: ett överfall av unga män som ville hjälpa mig på alla tänkbara sätt. Fullständigt omringad lyckades jag emellertid tillsammans med Heinz och ett tyskt par hitta en buss som tog oss in till stan och vandrарhemmet på Port Said-gatan.

Jag stannade bara ett par dagar i Alexandria. En stad den franske författaren Gustave Flaubert 1849 upplevde som nästan europeisk, så mycket européer såg han överallt. Jag ser i mina dagböcker att det

gjorde inte jag, istället ogillade jag staden. Förmodligen för att det var mitt första möte med det som var så radikalt olikt Högdalen. Det var visserligen avsikten med resan, att utsätta mig för det ”annorlunda”, icke desto mindre var mötet omtumlande: fattigdomen, smutsen, lukten – den första stad jag besökte i tredje världen. Och jag var också lite rädd inför allt främmande. Det var inte en någon kaxig kille som promenerade omkring, utan en försiktig lite småskraj tonåring som för första gången mötte en miljö som var honom fullständigt okänd, skrämmande. Jag fick nästan tvinga mig ut på gatorna. Men det var nödvändigt eftersom vandrarhemmet stängde fyra timmar mitt på dagen. Resan skulle lära mig ödmjukhet inför det främmande, och därmed göra mig mindre osäker, men det skulle ta tid, här i Alexandria fick jag kämpa. Samtidigt insåg jag att jag var allvarligt okunnig om den värld jag plötsligt, men givetvis avsiktligt, hamnat i. Lite skamset förstod jag att jag kanske borde ha läst något annat än Lawrence Durrell inför Nordafrika.

Under våren hade jag läst hans *Alexandriakvartett* och verkliga älskat de fyra böckerna. Jag hade därför sett fram emot att besöka staden. Jag gick omkring och letade efter en kosmopolitisk medelhavsmetropol utan att lyckas. Kanske hade det med mig att göra, en 19-årig slyngel som naturligtvis inte visste vad han skulle söka efter. Men jag hittade en del berömda vattenhål och hotell för att försöka känna atmosfär. Som europé blev jag insläppt överallt, bara jag inte hade kortbyxor på mig, det lärde jag mig snabbt. Men inte ens på Spitfirepuben som serverat alkoholhaltigt sedan 1883, fanns det något annat än törstiga lokala män som drack öl i lokalens skugga, och några vilsna turister som sannerligen inte utstrålade Justines eller Balthazars romantiska mystik.

Hursomhelst så skickade jag ett vykort till Skebokvarnsvägen 209 och Stoffes mamma som var den som rekommenderat romansviten.

Det var också varmare än jag kunnat föreställa mig och jag var avundsjuk på männen som gick klädda i galabiya. Vidbyxor kallade Selma Lagerlöf dem när hon besökte Alexandria julafton 1899 tillsammans med Sophie Elkan och tyckte att ”folket är otroligt roligt.” Men även om det såg både bekvämt och svalt ut insåg jag att jag

skulle se löjlig ut om jag drog på mig en galabiya. En tysk på vandrarhemmet hade gjort det och såg rätt fänig ut. Så jag for till Kairo efter två dagar.

I mars 2003 kom jag att återvända till Alexandria för en litterär konferens på Alexandrias nya bibliotek, vilket hade invigts hösten året innan. African Literature Association hade förlagt sin årliga konferens till biblioteket och var den första internationella, akademiska organisation som konfererade på detta dittills tämligen tomma bibliotek, med en uttalad ambition att samla allt mänskligt vetande i sina hyllor – likt antikens namne. För att börja någonstans hade de bett oss deltagare att ta med ett exemplar av de böcker vi publicerat och skänka till bibliotekets hyllor. Nu finns ett exemplar av min doktorsavhandling i dess samlingar! Det är jag rätt mallig över.

Jag gillade staden mycket bättre 2003. Den var knappast mer kosmopolitisk, luktade likadant och var nog ännu mer nedsliten. Men nu gillade jag maten, i synnerhet koshary, en billig, närande och god ris- och linsgryta som säljs överallt i Egypten. Sedan var jag väl mognare 2003, definitivt bättre påläst och hade efter flera resor i muslimska miljöer kommit att trivas i dess kultur, med dess mat och människors nästan gränslösa generositet – även om jag fortfarande undvek att klä mig i galibaya.

Att lifta var förbjudet i Egypten på grund av det rådande krigsläget med Israel, så det blev tåg till Kairo. Jag åkte tillsammans med Bruce från Skottland. Vi hade naturligtvis köpt de billigaste biljetterna: tredje klass. Bruce hade rest med tåg i Egypten tidigare och visste att det gällde att vara tidigt på stationen för att få sittplats. Något vi således var och fick två fönsterplatser mitt emot varandra på enkla träbänkar vilket var det som erbjöds. Fönstren hölls öppna så att det flåktade i den nästan kvävande värmen, så när vi väl kom igång yrde damm och sand in över oss hela tiden. Nu var det, i alla fall inte på tredje klass, några ”väl afstängda kupéer” för kvinnor som när Selma Lagerlöf reste med tåg samma sträcka. I vår kupé blandades alla kön, åldrar och existenser.

Bredvid oss satte sig ett par unga egyptiska män som vi kom

att språkas med en hel del. I övrigt blev vagnen snart överfull och gångarna packade med människor, husdjur och bagage. Vi var de enda européerna i vagnen så vi rönte viss uppmärksamhet. Eller snarare för mycken uppmärksamhet. Alla försäljare som trängde sig fram och tillbaka genom tåget skulle ovillkorligen sälja diverse mat, dricka och prylar till oss.

Vid ett tillfälle kommer en kvinna i trasor och ställer sig i gången bredvid oss. Hon tar fram ett par glödlampor som hon först trampar sönder med sina bara fötter, varpå hon börjar äta upp glaset hon krossat. Först kan jag inte slita min blick från henne men när hon sväljer och stint stirrar på mig vänder jag mig ut genom fönstret. Bruce är lika förfärad men kan inte annat än att skratta. När hon så svalt det hela vill hon ha betalt. Naiv som jag är har jag inte förstått detta, medan Bruce naturligtvis har det och kategoriskt nekar. Vilket jag då också gör, trots att jag förstår att hon i sin uppenbart oändliga fattigdom sannerligen kan behöva ett par av mina pund. Våra egyptiska bänkkamrater håller sig insiktsfullt neutrala. Men när kvinnan börjar skrika och gapa så att hela vagnen engagerar sig i bråket, förklarar de för henne att vi vill vara ifred, varpå hon efter ett tag trumpet slinker iväg.

Vi kanske borde ha betalt henne för glödlamporna?

Resan tog tre och en halv timme. Olidligt varmt, trots friska fläktar av damm och sand genom fönstren och hela tiden ett fasligt oväsen. Inte heller var utsikten intagande, fast feluckbåtarnas vackra segel var märkvärdiga att se. Nilens vatten var dolt för oss varför det såg ut som om de seglade på land. Annars dominerade skräpet utmed järnvägslinjen. Vi frågade våra bänkkamrater varför det var så eländigt smutsigt.

”Ingen plockar upp det.”

Nej, det kunde vi ju se. ”Men om det aldrig sker kommer det ju att se ut så här i evinnerliga tider, eftersom det mesta är plast.”

”Människor är för fattiga för att bry sig. Dom har annat att tänka på”

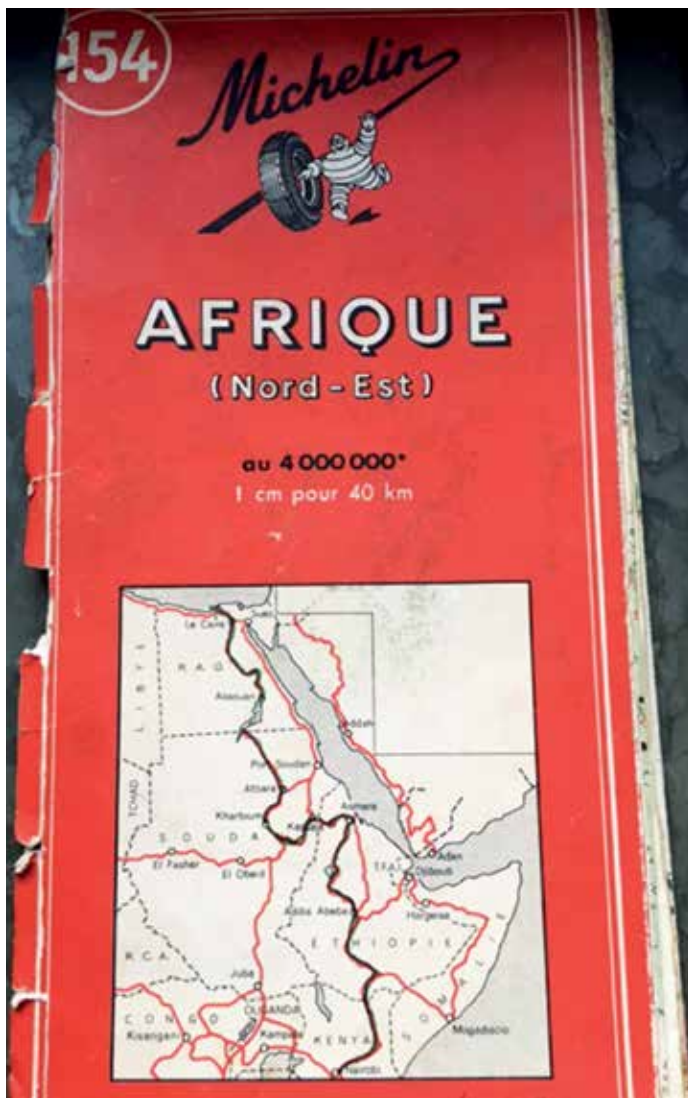
”Jag har varit i länder i Asien där det är ungefär lika fattigt”, sa Bruce. ”Men inte fan ser det ut så här!”

”Men var ska dom göra av allt skräp?”

”I andra länder samlar man upp det och lägger det på en plats där man sedan kan ta hand om det, elda upp kanske.”

”Eftersom myndigheterna inte bryr sig ett skvatt så skulle de bara bli liggande. Så fungerar det i Egypten.”

Och det gjorde det tydligen fortfarande 2003; det såg lika illa ut då när jag två gånger gjorde samma tågresa.

Alexandria – Nairobi

KAIRO

Kairo var ännu varmare. Eller Al-Qahira, som det heter på arabiska, var ännu varmare än Alexandria. Jag kom att stanna i Kairo en dryg vecka då jag hade en del att ordna med här. Framför allt väntade jag på pengar som mina föräldrar skulle skicka hit, vilket dröjde. Innan dess kunde jag inte fara vidare uppför Nilen.

Det gjorde inte så mycket då staden sannerligen är vidunderlig. Även om jag trivdes bättre än i Alexandria så uppskattade jag den inte lika mycket som när jag återkommit senare i livet. Det borde jag ha gjort. Och historia har den. Arkeologer har påvisat att det fanns bosättningar här vid slutet av den senaste istiden, för omkring 10 000 år sedan. On, som staden heter i Bibeln, var den första staden som låg här, och Max Rodebeck berättar i sin magnifika monografi över Kairo att On grundades "den 19 juli år 4241 f Kr. För att vara exakt klockan 4.58 på morgonen". Det vet astronomer då Sirius just då stod precis över horisonten vid On; det tidigaste exakta datumet i världshistorien tydligen. Det går således utmärkt att påstå att Kairo är världens äldsta stad, även om endast en obelisk finns kvar av On, eller Heliopolis, som vi vanligtvis kallar staden. Obeliskerna av röd granit står i förstaden El-Matariya.

Men vandrarhemmet låg på en liten gata i Bab-Al-Louq kvarteren, tämligen centralt. Det var ett intetsärande, vittrappat trevåningshus med en reception på gatuplanet och sovsalar, toa och duschar på andra våningen. Tre sovsalar, två för män och en för kvinnor. Likt i Alexandria så höll det också stängt mellan 11 och 15 var dag, vilket skulle bli lite besvärligt för mig.

Det egyptiska köket visade sig vara relativt oförenligt med min unga konstitution och när magen började krångla så räckte det med doften från gatuköken för att jag skulle må illa. Men vi hittade

en kinesisk restaurang i närheten av vandrarhemmet där maten var nästan gratis – för 25 piaster, cirka 1:50, fick man en stor tallrik med ris, kött och grönsaker under Mao Tse Tungs övervakande blickar från väggarnas affischer. Där åt jag middag flera kvällar.

Vaknade gjorde jag alltid till Adhan, böneutroparnas "Allahu Akbar". Lyckades jag somna om efter det första böneutropet i gryningen vaknade jag snart av de ambulerande gatuförsäljarnas ofattbart genomträngande rop, när de med sina vagnar rullade fram på stadens gator och högljutt basunerade ut sina varor och tjänster.

Vandrarhemmet blev snart verkligen som ett litet hem, trots att de stängde mitt på dagen. Jag sov i en överslaf i ett rum med fem våningssängar. Det fanns en liten hylla på väggen bredvid sänglampan där jag placerade mina böcker och på så vis gjorde sängens krypin till min fristad. Det gäller att hitta ett eget, stilla rum när man reser, dit man kan dra sig tillbaka, smyga undan alla upplevelser och ofta obegripliga rösters tumult. Det försökte jag så ofta jag kunde att få till, om det så endast handlade om ett par dagars vistelse.

Under mig kom dock Heinz att hamna. Lika outhärdlig som på båten. Jag undvek honom så gott jag kunde. Något som inte var svårt då det bodde flera på vandrarhemmet som skulle till Östafrika och Heinz skulle inte längre än Egypten, vilket glädde mig. Att fler skulle ner mot Östafrika glädde mig också och överraskade mig. När jag bestämde mig för att resa till Afrika hade jag ingen aning om, eller hade snarare inte reflekterat över, att andra kunde ha liknande planer. Vilket ju var lite naivt. Jag var naturligtvis fortfarande 19 år och glad att inte behöva vara ensam liftare i denna "städernas moder", som Ibn Battúta kallade den på 1300-talet.

Bruce hade varit i Kairo tidigare och kände till en del intressanta etablissemang, bland annat Café Riche. En gammal klassisk krog där intellektuella uppenbarligen spisade franskt. Här serverades undermålig västerländsk mat i en trevlig miljö. Väggarna var täckta med fotografier av lokala berömdheter, bland annat två då för mig okända egyptiska storheter, Umm Kalthoum och Naguib Mahfouz. Jag kom 2003 att återkomma hit och äta ett par kvällar, trots att maten inte hade blivit bättre, men miljön var lika trivsamt.

Bruce berättade om Umm Kalthoum, om hur nästan obegripligt stor hon var i arabvärlden. Under 37 år gav hon var första torsdag i månaden en livekonsert på upp till sex timmar över Radio Kairo. Då stannade hela arabvärlden upp och lyssnade. Till och med sexdagars kriget tog paus, påstod han. En kväll tog Bruce oss till Café Umm Kalthoum på Obanigatan i centrala nöjeskvarteren. Det var uppkallat efter ett besök av divan 1948. Hade man tur så kunde hon fortfarande slinka in.

Sådan tur hade vi inte men jag fick för första gången höra hennes fantastiska stämma. De spelade hennes maratonlånga sånger hela tiden över radion. Just då kanske jag inte blev så hänförd men är det sannerligen idag. Och jag är inte ensam. När hon skulle begravas 1975 var över två miljoner människor ute på Kairos gator, långt fler än vid Nasser begravning. De la till och med beslag på hennes kista och gick till al-Husseinmoskén och hade inte imamen där hejdat dem hade de nog begravt henne bredvid profetens sonson. Nu är hennes grav i al-Khalifa fortfarande välbesökt och en radiostation sänder hennes musik var dag och dygnet runt. Gjorde så i alla fall när jag var här 2003 för litteraturkonferensen och lyssnade till den på mitt hotellrum.

Bruce tog oss också till Windsor Hotell, ett anrikt litet kolonial-hotell i Haleem Bashagränden. Det hade uppenbarligen sett bättre dagar men var så där trivsamt som brittiskt koloniala inrättningar kan vara. Vi hade inte råd att äta utan tog bara varsin öl i baren. Jag kom 2003 att bo här. Lika angenämt då även om än mer nedgången. Då uppskattade jag kanske mer kaféet mittemot, där jag satt och samtalade med gubbarna och rökte hookah om kvällarna.

Den redan nämnda kinesiska restaurangen var dock där jag, för att slippa det lokala köket, oftast åt. Det fanns också ett kafé vid ett litet torg i närheten där vi om kvällarna satt och drack te, Café Musa. Här lärde jag mig att jag borde skaffa ett internationellt idkort där det intygades att jag studerade egyptologi. Med det skulle jag beredas gratis inträde till Egyptiska museet och arkeologiska begivenheter i landet.

För detta id och visumet till Sudan behövde jag fotografera mig.

Det fanns en fotograf i närheten av vandrарhemmet, rekommenderad av andra på hemmet. Han höll till in en liten lokal en trappa upp och jag frågade om jag kunde bli fotograferad. "Inshallah", log han och satte mig på en pall framför ett mörkt draperi. Fotografen, en trevlig äldre herre, kunde tillräckligt med engelska för att fotografera vandrарhemsresenärer, och det hela gick smärtfritt. Han tog en bild av mig med en gammal vacker, närmast antik kamera, vilket resulterade i ett negativ. Detta satte han på en ställning framför kamerallinsen, varpå han tog tio bilder av den. Jag hade beställt tio stycken. Så ville han ha 30 piaster för jobbet, men jag lyckades pruta ner till 20. Sparade en krona! Och jag hann till Sudans ambassad innan de stängde för lunch; där lämnade jag mitt pass som jag kunde hämta om ett par dagar berikat med ett visum.

Senare den dagen tog jag mig till en studentorganisation. Ett intressant ställe. Alla verkade vara maoister att döma av klädsel och väggprydnader som helt dominerades av färgglada affischer från folkrepubliken. Jag fick ändå ett student-id barnsligt enkelt. De häftade fast mitt foto på ett intyg, stämplade två gånger och sedan fick jag själv skriva dit detaljerna om mina egyptologiska studier, utan att behöva redovisa några bevis för dessa.

Jag besökte också svenska ambassaden för att läsa svenska tidningar. Det låg, och ligger tydligen fortfarande, på Gezira ön i de fashionabla Zamalak-kvarteren. Den snygga miljön till trots var personalen snorkig, vilket förvånade mig. Det kunde ju inte vara så ofta som det kom förbi någon långhårig svensk liftare, eller så var det just det som var problemet, mitt utseende. Jag lät mig dock inte nedslås utan återvände flera gånger för att läsa Dagens Nyheter, bland annat för att se hur det gick för Hammarby. Ett intresse jag inte kan rå för. Uppvuxen i söderförort och med en pappa som var arbetskollega med Gösta Lundell – som spelade i a-laget till 1965, varför vi fick gratisplåtar till alla hemmamatcher under flera år. Och jag var fast.

Att jag såg ut som en hippie i mitt långa ljusa hår orsakade viss uppmärksamhet på gatorna. Hade jag också kortbyxor på mig, vilket jag i den skoningslösa värmen oftast hade om dagarna, var det ingen

hejd på uppståndelsen; det var rop och skratt och "hello mister hippie" mest hela tiden. Lite tröttsamt, men samtidigt oförargligt och helt utan den ibland hotfulla stämning jag upplevde vid mitt besök 2003, vilket sammanföll med USA:s bombningar av Irak. Nu 1971 var det Vietnam de bombade. En dag gick jag förbi Nordvietnams ambassad i Kairo och de hade en stor vägg utanför ambassaden täckt med fotografier från Vietnamdemonstrationer över hela världen. Förmodligen för att visa vilket stöd de hade i kampen mot USA-imperialismen. Där fanns ett par foton från demonstrationer i Stockholm, men jag kunde inte hitta mig själv.

Senare på eftermiddagen satt jag på Café Musa och samtalande med en student i min ålder. Han studerade ekonomi men ville först veta om jag älskade Nasser och var sedan mest intresserad av om jag hade några flickvänner. Det förra måste jag erkänna att jag inte gjorde, men att jag hade det senare. Själv kände han ingen flicka utanför familjen, men hade en pojkvän. Jag förstod varför jag nästan inte såg några flickor på gatorna om kvällarna, och varför männen gick hand i hand eller i armkrok. När jag uttryckte min förvåning över denna offentligt manliga närkontakt, begrep han egentligen inte vad jag menade, och det hade han ju rätt i; varför skulle inte män få gå i armkrok eller hålla hand? Det insåg jag till och med då. Graham Greene har kommenterat det i sin resebok från Afrika: "De [männen] tycktes gilla att röra vid varandra, som om det fick dem att känna sig glada att veta att den andre mannen fanns där. Det handlar inte om kärlek; det betydde ingenting vi kunde förstå."

I Grekland hade jag skrivit till mina föräldrar och bett dem skicka 1000 kr till mig via American Express i Kairo. Jag hoppades också att få brev hemifrån. Så andra dagen i stan navigerade jag till AmEx. Ingenting. Det gjorde mig fruktansvärt besviken. Två dagar senare väntade det dock några brev på mig, ett från min syster, ett från Stoffe och ett långt brev från mamma. Det senare läste jag gråtande på en trappa utanför AmEx. Min ett år yngre brors nyinköpta motorcykel hade blivit stulen och inte nog med det, han hade skrapat pappas bil

mot ett staket. Det gjorde mig fruktansvärt ledsen och hemlängtan översvämmade mig. Jag blev orkeslös, matt och undrade vad i hela friden jag höll på med. Varför var jag i Kairo? Plötsligt ville jag bara hem. Krama om brorsan och lämna alla smutsiga gator och stinkande mathak. Lyckligtvis så öppnade snart vandrarhemmet och jag kunde krypa upp i min säng, sova lite middag och läsa Gerald Durrells *My Family and Other Animals*, som jag bytt till mig i Grekland. En välskrivnen och underhållande bok som fick mig att må lite bättre.

Nästa morgon vaknade vi av att våra sängar var fulla av sand. Först begrep jag ingenting, men fick snart reda på att det var sandstorm och sanden blåste in över hela Kairo. Tydligt inte så ovanligt. Var det riktigt illa så stängde man flygplatsen. Denna gång var det nog inte så farligt och jag bestämde mig för att ta en långpromenad. Man fick bara kisa lite extra med ögonen. Jag ville till den gamla staden intill al-Husseinmoskén och den stora Khan el Khalili basaren.

På vägen dit gick jag genom mer västerländsk dominerad arkitektur. Alla banker och myndighetsbyggnader hade murade barrikader, sandsäckar framför entréerna och beväpnade soldater. Att fotografera detta var strängt förbjudet; överhuvudtaget tycktes det vara förbjudet att fotografera i Kairo. Jag vågade i alla fall inte. Inte heller vågade jag gå över gatorna själv. Bilister brydde sig, av vad jag kunde se, inte det minsta om gångtrafikanter. De bara körde på så fort de kunde. Fanns det trafikljus så tycktes inte heller detta förändra situationen nämnvärt. För att ta mig över utan att riskera liv och lem väntade jag på fler fotgängare, lokala sådana som visste hur man bar sig åt. Tillsammans blev vi djärva och vågade med massans auktoritet överfarten. Men jag var skraj var gång.

Innan jag gav mig in i basaren och den gamla staden besökte jag al-Husseinmoskén. Som man, i långbyxor denna dag, var det inga problem att barfota gå in i den stora salen. Jag satte mig långt bak mot en vägg på den gigantiska mattan som täckte hela golvet. Det var halvfullt av män som bad; ingen imam som ledde bönen men ett mumlande som steg tyst mot det höga taket. Snart fick jag sällskap av en äldre man som drog iväg med mig in i ett mindre rum fullt

av böcker. Han ville ovillkorligen ge mig vägledande litteratur. Och jag kom därifrån med en liten skrift som på stapplande engelska berättade om varför Islam är den enda och sanna vägen. Jag sparade många böcker under resan, men inte denna.

Men jag bläddrade i den när jag senare satt vid ett av kaféerna på al-Husseintorget, framför moskén. Beställde te. En bricka med en kanna mintte och ett glas fyllt med socker ställdes fram. Jag hade redan lärt mig att gilla detta söta te och sett hur man hällde det fram och tillbaka från kanna och glas, kände mig nästan som Kairobo. Nu gällde det också att se till att inte få sand i glaset. Där satt jag och njöt av folkvimlet när en man kom fram och frågade om han fick slå sig ner. Jovisst fick han det.

Han pratade god engelska och sa att han hette George. En stilig karl med obligatorisk mustasch och påminde inte så lite om Omar Sharif. Han var ganska elegant klädd i en västerländsk kostym, och förvånansvärt välputsade skor med tanke på stadens allmänna damm, smuts och sand. Håret var glansigt svart och välkammat över hjässan. Han hade bott och studerat i Bristol, England, berättade han. När han förstod att jag skulle in i basaren så ville han göra mig sällskap. "Det är lätt att gå vilse därinne." Eftersom jag hört om ett amerikanskt par som hade fått prylar slängda efter sig då de inte ville handla, så var George en välkommen ciceron.

Jag ville vara godtrogen, trots Alis fumliga övergrep på HML Cynthia. Annars skulle denna resa inte bli givande, det insåg jag. När jag senare kom att läsa den polske författaren Ryszard Kapusinski kände jag igen detta när han i *På resa med Herodotos* skriver att han betraktar misstänksamhet som ett karaktärsfel snarare än ett tecken på förnuft.

Så snart strosade vi tillsammans runt i basaren. Vi lämnade den ändå tämligen omgående då det visade sig att inte heller jag ämnade köpa något, trots alla butiksägares enträgna erbjudanden. George hjälpte mig undkomma dem alla med både skinn och värdighet i behåll. Istället fortsatte vi in i den gamla staden, el-Gamaliya. Här hade jag kanske inte vågat gå ensam. Några småkillar skrek vid ett tillfälle "yankee go home!" till mig och kastade småsten. George röt

ilsket åt dem och bad om ursäkt för deras oförsämda uppträdande. Men det är klart att jag väckte uppmärksamhet, även om jag hade tagit på mig långbyxor.

El-Gamaliya var fullt av bodar och butiker som bokstavligen sålde allt mellan himmel och jord. Lika fullt var det också av små restauranger och kaféer. Vi stannade vid en liten restaurang som George menade ”serverar en utmärkt duva”. Egentligen var det mer ett hål i väggen med tre bord på gatan och två därinne. Bordet vi satte oss vid var täckt av en klabbig plastduk som en kvinna snart kom ut och ganska framgångsrikt torkade av. George kände ägaren, tydligen kvinnans make som blev glad och lovade att göra sitt yttersta, det förstod jag. Dock var jag tveksam till lunchvalet men lät mig övertalas. Och det blev en trevlig överraskning. Inte för att det var så mycket mat på fågeln, men tillbehören gjorde det till en angenäm måltid. Första goda egyptiska måltid jag ätit, konstaterar jag.

George berättade att han äger en liten importfirma som han klarar sig skäligen bra på, med fru och tre barn som alla gick i skola nu. Han kan ofta ta lite ledigt om eftermiddagarna för att promenera som idag. Likadant om kvällarna, som han alltid spenderar ute på stan. Umgås med sina manliga vänner på stans kaféer, spelar domino och bräde och dricker te – ibland också öl.

”Är aldrig din fru med?”

”Nej, hon umgås i hemmet med sina väninnor. Ibland kan vi ha gemensamma vänner, oftast släkt, hemma på middag, i synnerhet någon helg. Men annars umgås vi skilda åt. Det är bättre så.”

”Det är annorlunda i Sverige. Visst träffar man ibland bara killkompisar, men hellre vill man ju träffa tjejer.”

”Jo, jag vet att det är annorlunda i Europa. Men vi har våra traditioner, som har med vår religion att göra, och så kommer det nog att förbli.”

”Trist”, tyckte jag och berättade om den ekonomistuderande killen jag träffat och hans önskan om flickbekanta.

”Det känner jag igen men han kommer att träffa någon att gifta sig med till slut. Det ordnar nog hans familj. Men jag minns att

jag å andra sidan upplevde det som lite svårt i början i Bristol. Jag hade svårt att vänja mig vid det självklara i flickornas jämställda närvaro. Vande mig nog helt aldrig, även om jag var ihop med ett par brittiskor. Så jag föredrar nog vårt system. Tryggare. Nu vet jag var min fru är.”

Mycket längre kom vi inte i den diskussionen. Och det skulle snart börja skymma så dags att ge sig av. Jag hade en ordentlig promenad framför mig. George lovade att följa med till Hussein-torget och därifrån hittade jag själv. När jag många år senare jag läste om al-Sayyid Ahmad Abd al-Jawads nattvandringar i Kairo i Mahfouz fantastiska Kairotrilogi mindes jag George.

Var dag besökte jag AmEx i väntan på pengar. Men de dröjde. Ibland väntade brev hemifrån, vilket alltid var angenämt. Jag svarade på alla med aerogram eller kort och skickade också ett kort till Skillingaryd. Gjorde jag inget annat när vandrarhemmet var stängt gick jag till Brittiska biblioteket som låg inom gångavstånd och där kunde jag sitta och läsa ifred. Eller så hittade jag till Hilton hotell intill floden och satt i dess luftkonditionerade hotellfoajé och skrev och läste. Visserligen var jag en udda figur i den miljön, men jag fick vara ifred och var tacksam för dess ro och svalka.

Efter några dagar började så magen att krångla. Om det nu var duvans fel eller inte, vet jag inte. Och det spelade ju ingen roll. Jag fick en intensiv diarré, besvärligt eftersom jag inte kunde bli på vandrarhemmet under dess stängningstid. När det var som värst satt jag mest och fördrev tiden på Café Musa i närheten, de hade också en hyffsad toalett!

En morgon när jag stod och borstade tänderna i kalsongerna i det gemensamma badrummet på vandrarhemmet, hör jag: ”Men, va fan Erik. Det rinner skit utmed benen på dig!” Jag märkte inte att jag bajsade på mig? Här hade jag ändå tillgång till rena kalsonger och toapapper och dusch. Värre var det ett par dagar senare.

Jag mårde bättre och vi skulle åka ut till Giza och besöka pyramiderna. Vi, jag och ett amerikanskt par, Mike och Debbie, tog en morgonbuss för att vara där så tidigt som möjligt. Bussen var bara

halvfull och kanske var det därför som föraren plötsligt stannade och beslutade sig för att spruta den ren med en vattenslang. Vi fick alla kliva av medan han duschade bussens ut- och innanmäte relativt rent. Sedan fortsatte resan.

Väl framme var det fortfarande morgonfriskt i luften och solen hade ännu inte hunnit högt på den ständigt blåa himlen. Det mesta turistkrafset var ännu inte öppet och vi kunde ganska så ensamt njuta av pyramiderna och miljön och öknen som börjar precis efter underverken. Med våra studentkort var allt också gratis. Vi kunde klättra upp en bit på Keopspyramiden. Stenblockens storlek förvånade och gjorde en bestigning nästan omöjlig. ”Ingen sten är mindre än trettio fot”, berättar Herodotos i andra boken i sin *Historia*. Där ondgör han sig också över hur grym och hänsynslös Keops var, hur han plågade slaverna i bygget med sin pyramid. Vägen ut till Giza tog tio år att bygga och sedan tio år till för underjordiska kammare under pyramiderna, som sen tog tjugo år att bygga. Allt kostade astronomiskt mycket, vilket Herodotos illustrerar med hur mycket pengar det gick åt till ”rättika och rödlök och vitlök” åt arbetarna. Han nämner också att när pengarna sinade befallde Keops sin dotter att prostituera sig för att på det sättet få in pengar: trevlig pappa!

I *Det lyckliga Arabien* berättar Torkild Hansen om den danska forskningsresan 1761-67 till bland annat Egypten. Deltagarna är ett helt år i Kairo och studerar då givetvis pyramiderna. Carsten Niebuhr (den ende som överlevde expeditionen) och Peter Forsskål upptäcker med sina relativt primitiva mätinstrument att pyramidernas ”fyra sidor låg exakt i öster, väster, söder och norr, ett konstaterande som inte påverkats av senare tiders mätningar.” Och de besteg givetvis också pyramiderna och mätte deras höjd med så kallade trianguleringar och resultatet står sig nästan fortfarande. Endast en skillnad på 71 centimeter, en knapp halv procent fel jämfört med senare mer precisa mätningar: 137,38 meter mäter Keops pyramid. Imponerande tyckte skandinaverna. Och detta 36 år innan Napoleon brakade in och förvandlar pyramiderna till exotisk turistmagnet.

Kunde vi inte bestiga Keops så fick vi i alla fall gå in i en av dess gravkammare. Vi fick krypa genom en trång klaustrofobisk gång för

att komma fram till ett rum på ungefär tio kvadratmeter. Inget fanns att titta på eftersom arkeologer och gravplundrare under århundraden varit före oss. Det var ändå en magisk upplevelse att stå därinne i en gravkammare som var 5000 år gammal. Och jag minns det fortfarande som något av det märkvärdigaste jag varit med om.

Vi tog samma buss tillbaka till stan. Denna gång var det fullt med passagerare. Det var knappt vi kom med, ovana som vi var att armbåga och tränga oss in på en buss. Men vi lyckades. Fast stå fick vi göra: tätt packade utan att kunna röra oss. Och som jag står där känner jag hur det rinner utmed ena benet på mig. Diarrén har återvänt. Lyckligtvis har jag långbyxor på mig. Jag kan inte göra annat än att knipa så gott det går och hoppas att ingen upptäcker eländet. Det är så trångt att ingen i alla fall kan se vad som händer, men kanske känna doften?

När vi är framme och jag försiktigt kliver av bussen är naturligtvis vandrарhemmet stängt. Mike och Debbie, som inte heller anar min belägenhet, ska till amerikanska ambassaden medan jag tar mig försiktigt till Hilton. Det är en bit att gå men det har slutat rinna och vad jag kunde se så syns inget utanpå byxor eller skor, men det plaskar lite i skorna! I maklig takt hasar jag mig över de trånga trottoarerna till Hilton, hela tiden livrädd att det ska börja rinna igen. Väl framme går jag in på deras stora och skinande rena toalett. Där kan jag ta av mig både byxor, skor och strumpor och göra ren dem så gott det går med papper och vatten, hela tiden livrädd att någon ska komma in. Men det gör ingen. Jag smyger också in i ett av toalettbasen där jag också tar av mig kalsongerna och med toapapper gör dem så rena jag kan, liksom min rumpa. Men jag var tvungen att ta på mig allt igen och det var inte behagligt! Efteråt vill jag helst sitta i hotellets foajé tills vandrарhemmet åter öppnar, men med tanke på att min ändalykt inte var värst ren eller torr så har jag inte mage att slå mig ner och solka ner en av deras fåtöljer. Utan jag går i mycket maklig takt tillbaka till ett kaffe med träpallar i Bab-Al-Louq. När vandrарhemmet så äntligen öppnar kan jag handtvätta strumpor, byxor och kalsonger och bedrövad spendera resten av dagen i min säng. Jag läser Dan Andersson för att dämpa hemlängtan som suger tungt i magen.

Nästa dag kände jag mig tillräckligt bra för att besöka Etiopiens ambassad. Visum hade jag redan skaffat i Stockholm, men ville höra hur jag kunde ta mig in i landet, eftersom det gick rykten om att man inte kunde komma in i Etiopien från Sudan. Och mycket riktigt, gränsen mellan Sudan och Etiopien var stängd på grund av konflikten i norra Etiopien, det som nu är Eritrea. Man måste flyga från Kassala i Sudan. Igen varnades jag också för att vägarna i södra Etiopien i stort sett är oframkomliga under höstens regnperiod. Inga bussar går men det kan finnas jeepar och lastbilar som tar passagerare. Vi får se, tänkte jag ängsligt igen. Det skulle visa sig att deras varning och min oro var högst befogad.

Jag hade redan i Stockholm ändå bestämt mig för denna väg. Södra Sudan var oroligt; kriget hade pågått mellan det norra, muslimska Sudan och det kristna och animistiska södra Sudan sedan 1962. Samtidigt hade vi kunnat läsa om Idi Amin, som hade suttit vid makten i Uganda sedan januari. Dessutom var jag nyfiken på Etiopien. En inte så liten del av mitt beslut handlade nu också om att de flesta jag träffat skulle den vägen.

Vi var sju på vandrарhemmet som skulle till Östafrika, bland annat ett par indiska killar från Kenya som skulle hem. De hade mycket att berätta och menade att det alltid gick att ta sig fram i södra Etiopien, även om det var besvärligt. Jag umgicks mest med Mike och Debbie. De var båda från New York, något äldre än jag men vi hade i alla fall trevligt tillsammans. Det kändes gott att vi var ett gäng som nu kunde resa tillsammans, tryggt för 19-årige Erik, som var yngst av alla. Bara nu mina pengar kom. Jag såg fram emot att lämna Kairo, och inte minst vandrарhemmet, även om jag lyckats mysa till det uppe i min vrå. Men det var långt ifrån rent och fullt av kackerlackor. En insekt jag här stiftade bekantskap med för första gången, men kom att bekanta mig mycket med under resan.

Tillslut kom pengarna. Femte gången jag besökte American Express, den andra september, efter åtta dagar i Kairo, så fanns där ett brev från en bank i staden som berättade att de hade 1000 svenska kronor som väntade på mig. Väl på banken ville de ge mig

hela summan i egyptiska pund, men jag lyckade efter enträgen vädjan och förklaring få ut det i brittiska pund, i resechecker från Thomas Cook.

Efter det bankbesöket satt jag på Hilton igen och skrev ett långt brev hem till mamma och pappa. Jag tackade för pengarna och att jag längtar efter dem, men att allt är bra. Var gång jag läste brev från dem, eller skrev till dem, längtade jag hem och var några ögonblick nästan beredd att vända om. Men det gjorde jag aldrig. Inte heller nu, utan skrev istället ett par aerogram till vänner i Högdalen.

Jag hade ännu inte besökt Egyptiska museet. Nu gjorde jag det. Med mitt studentkort var det gratis. Även här var den rådande krigssituationen med Israel påtaglig: beväpnade soldater överallt och glasmontrarna var tejpade och fullt av högar och murar med sandsäckar. Museet var också för stort för mig. Men de berömda gravarna var mäktiga att se. I synnerhet Tutankhamuns grav som de hade byggt upp som det såg ut när Howard Carter upptäckte den 1922 i Konungarnas dal utanför Luxor. Och nästa dag skulle jag ta tåget till Luxor, att lifta var fortfarande förbjudet i Egypten.

Det blev en överraskande behaglig och samtidigt lite besvärande tågresa. Jag reste med Don och Jim från Kalifornien som båda var lite galna. Resan skulle ta en hel dag och jag befarade det värsta med tanke på tågresan mellan Alexandria och Kairo. Men vi köpte i alla fall de billigaste biljetter de erbjöd: andra klass för 1:50 egyptiska pund. Emellertid kom vi att sitta i första klass. När vi klivit på och hittat våra platser som såg ut som de på tåget från Alexandria, drar Jim med oss till en förstaklasskupé som är tom så när på en äldre man i kostym.

”Här sätter vi oss”, menar Jim.

”Det kan vi väl inte göra”, säger jag. ”Vad gör vi när konduktören kommer, eller nån som har de här platserna?”

”Låtsas som ingenting. Och visar bara våra biljetter. Har vi tur bryr dom sig inte och vill inte bråka med några långhåriga européer.” Don bara skrattar och har förmodligen varit med om Jims galenskaper tidigare.

”Inte klokt. Ni är galna.”

Men jag följer med. Hellre sitta olovligt tillsammans med dem än ensam i andra klass.

Snart kommer förstås ett egyptiskt par som uppenbarligen har biljetter till de platser vi parkerat oss på. Vi tittar ut genom fönstren och låtsas inte förstå dem. Då går de iväg och kommer strax tillbaka med konduktören som naturligtvis vill se våra biljetter. Vilket han får. Han och paret ser att vi inte har förstaklassbiljetter. Men efter att ha granskat oss en extra gång säger han till paret att de får sätta sig någon annanstans. De ser mycket häpna och sura ut men lommar iväg med konduktören. ”Vad var det jag sa”, skrattar Jim. Själv kan jag inte tro det är sant. Bara för att vi var européer och de egyptier så körde han bort dem från deras platser! Jag skämdes, men satt kvar. Det blev följaktligen en bekväm resa där vi till och med kunde sträcka ut oss och sova lite.

Men inte var det någon av mina stoltare stunder.

Det var mörkt när tåget rullade in i Luxor men vi hittade snabbt till vandrarhemmet som låg vackert med utsikt över Nilen. Nästa morgon upptäckte vi att vi kunde hyra cyklar intill vandrarhemmet. Och det gjorde vi. Först cyklade vi till Karnaktemplen. Karnak betyder, vet jag nu, belägrad by, och började byggas cirka 2000 före vår tidräkning. Och står delvis kvar. Vi traskade runt i ruinerna och lät oss imponeras utan att egentligen veta så mycket, i alla fall inte jag. Det var åter lite beklämmande att se saker och inte begripa dem, utan att kunna namnge vad jag såg: att beundra utan språk. Så när en kille anslöt sig till oss och menade att han var guide och kunde berätta lite om tempelns historia tackade vi ja. Att tänka sig att hieroglyferna, som tydligt gick att läsa och statyerna av gudar och människor, vars ansikten bar tydliga drag, var flera tusen år gamla var verkligen ”mindblowing” som kalifornierna sa. Trist att se att idiot-turister hade karvat in sina namn i de tusenåriga stenarna: vilka simpla människor det finns!

Luxortemplet hann vi också besöka och beundrade obeliskens som stod kvar. Vi hade alla varit i Paris och sett den andra på Place de la Concorde. Dess fundament fanns kvar här bredvid den som

nu ensam längtade efter sin broder – eller om det är en syster – som lika ensam står och längtar efter Nilen bland all trafik i Paris.

Det var obarmhärtigt hett, solen stekte från en naken himmel och jag insåg att jag var tvungen att skaffa en huvudbonad. Jag hittade en safarimössa i tyg i en bod inne i stan och en vattenflaska. Don hade gett mig några vattenreningstabletter, så jag kunde nu fylla flaskan med kranvatten och droppa ner en $\frac{1}{4}$ tablett i flaskan. Det var dock så varmt, 40 grader i skuggan, att jag för första och enda gången i mitt liv blödde näsblod.

Kvällen tillbringade vi på vandrарhemmet och lagade till en god sallad med grönsaker och yoghurt. Sedan satt vi på vandrарhemmets veranda och njöt av dadelpalmernas prassel i vinden och det lilla av båttrafik som Nilen erbjöd i kvällsmörkret. När jag gick och la mig satt en ödla i taket över min säng. Jag stirrade stint på den utan att kunna somna, livrädd att den skulle ramla ner på mig. Men till slut måste jag ha somnat för när jag vaknade med solen var ödlan borta. Jag berättade om den för Jim nästa morgon och han skrattade åt mig.

”Men Erik, det var bara en geckoödla. Dom finns överallt och är det bästa man kan ha i ett hus. Dom äter insekter som man däremot helst inte vill ha i sitt hus. Du kommer att vänja dig och till och med gilla dom.”

Och så blev det. Jag vande mig lika snabbt vid dem som vid kackerlackorna, även om jag aldrig kom att förlika mig med de senare.

Sedan var det måndag och min malariapillerdag; varje måndag under hela resan skulle jag ta en profylaxtablett. Något jag också gjorde. Efter frukost på ett fik i närheten var det dags för en ny cykeltur, nu till Konungarnas och Drottningarnas dalar. De ligger på andra sidan floden så det är en lite längre cykeltur. Men som alltid härligt att cykla, även om det i solen och vinden kändes som att cykla in i en 200 graders masugn. Vi var de enda som cyklade, gick man inte så var det åsna som gällde; vi mötte flera män på åsnor, aldrig kvinnor, de tycktes föredra att gå bredvid – eller så fick de inte rida. Och det

märkliga var att männen alla satt med benen åt samma håll; varför red de inte gränslar?

Själva dalarna var inte mycket att se. Sand och berg. Men vi fick gå ner i flera av gravkamrarna och det var förtrollande. Givetvis besökte vi Deir el-Bahri och drottning Hatshepsuts gravtempel från 1400-talet f.v.t. Jag visste inte heller här mycket om det jag såg annat än att det var gammalt, mycket gammalt. Färgerna på väggarna var intensiva, som om de hade målats igår, obegripligt. I en av gravarna låg en mumie, lika intakt som de jag sett på museet i Kairo. En kille i turban och galabiya ville visa oss något extra. Han drog iväg med oss tre till en avlägsen del av drottningarnas dal. Där öppnade han en grav och gav oss en ficklampa och bjöd ner oss. Vi såg endast en djup gång ner i jorden men gav oss nerför sandtrappan. Själv stannade han kvar. Det var läskigt. Jag minns nu när jag läser min dagbok att det var djupt och även om hänförande när vi kom ner, så såg vi inte mycket med bara en ficklampa. När vi kikade upp var knappt ljuset i slutet av trappgången synligt. Luften var tjock och syrefattig. Tänk om lampan slocknar och han stänger igen luckan och försvinner? Så gick mina tankar. Don och Jim hade nog samma tankar även om ingen av oss uttryckte dem. Men vi fick relativt bråttom upp.

Naturligtvis väntade killen på oss och vi visade vår tacksamhet med några pund. Vi var de enda som var i den delen av dalen, så kanske var det speciellt.

På vägen hem tog vi det lugnt. Cyklade omvägar genom Nilens gröna palmlundar. Jag tyckte mycket bättre om detta än om megastäderna nedför Nilen. Här gapade och skrek inte människor efter oss. Vi fick vara i fred. Inte heller tycktes det lika fattigt. Få om några tiggare. De enda som verkligen inte hade det bra här var hästarna. Benrangel som de piskade fram eller stack pinnar i öppna sår på för att de skulle röra på sig. Beklämmande att se.

Vi köpte dadlar som vi smaskade på och hittade ett litet kafé där vi drack uppfriskande lemonad och åt var sin gudomlig omelett. En maträtt jag åt så ofta jag kunde under resten av tiden i Egypten. Det var gott och jag inbillade mig att det var snällt mot min mage som

fortfarande uppförde sig egensinnigt. Antingen kunde jag inte bajsa alls, eller så gjorde jag inte annat. Som Flaubert skrev från Egypten i ett brev hem till sin mor den femte januari 1850: "Skitandet måste funka! Det är det viktigaste."

När vi kom tillbaka till vandrarhemmet hade Mike och Debbie dykt upp. På kvällen efter en omelettmiddag på kaféet intill satt vi på hemmets altan och ägnade oss åt rollspel. De andra hade sysslat med det förut visade det sig, medan det var nytt för mig och jag var också usel. Så jag straffade ut mig rätt fort och njöt sedan av den svala kvällen och sällskapet och utsikten. Jag läser att jag uttryckte lycka i dagboken; jag var nöjd med "ögonblickets förnimmelse" och kände mig upprymd och sorgfri, privilegierad att få sitta vid Nilen tillsammans med andra globetrotter en afton i september 1971.

Nästa dag tog jag tåget till Assuan tillsammans med Jim och Don. Vi genomförde samma manöver även på detta tåg. Men denna gång tog vi i alla fall inte några andras platser då tågets förstaklass var nästan tom; konduktören lät oss också denna gång sitta kvar. Jim och Don satt dock hela resan i restaurangvagnen, så jag fick en egen kupé och njöt av ensamheten, av den vackra Nildalen, av att åka tåg. Reflekterade över att när jag om ett par dagar tar båten från Assuan uppför Nilen söderut, så blir det hela mer oåterkalleligt. Att vända om i Assuan, som Herodotos gjorde på 460-talet f.v.t., och resa hem igen skulle vara ganska enkelt, men när jag väl sitter på båten till Wadi Halfa blir det svårare. Att korsa Nassersjön skulle bli min Rubiconflod. Inte för att jag längtade hem, i alla fall inte just då, snarare tvärtom. Jag kunde också konstatera att jag vant mig vid miljön, till och med flugorna som jag numera endast lamt viftade bort när de ville in i ögon och näsa.

På vandrarhemmet i Assuan blev det snart fullt. Alla skulle med båten söderut om två dagar. Och vi var verkligen från hela världen, nästan. Jämte oss västerlänningar, som var tolv nu, var det de två indiska kenyaner och flera sudaneser som skulle samma väg. Tillsammans hade vi intensivt trevligt och bytte historier och böcker. Men mina svenska böcker fick jag behålla. Ingen ville ha

dem. Jag var inte bara yngst utan också ende svensk i gänget: "The Swede".

Tyvärr började min mage krångla på allvar igen. Och jag fick feber. Mådde riktigt dåligt. Jag blev kvar på vandrarhemmet mest hela Assuanvistelsen. Åt yoghurt och omeletter i ett fik intill. Jag orkade i alla fall få iväg ett födelsedagsvykort till pappa som skulle bli 48 år om en vecka, och handla. Inför båtresan köpte vi alla med oss lite mat, även om det sas att det skulle finnas på båten. Jag fick tag i kex, en gurka, ett par sardinburkar och fyra kokta ägg, nötter och dadlar. Jag ämnade inte svälta på båten, om jag bara kunde få ner något.

Vi fick vänta i tre timmar nästa dag för att köpa biljetter vid ett litet bord på kajen intill båten. Ingen skugga fanns, utan vi köade i gassande sol. Olidligt men oundvikligt om vi ville med båten. Sedan blev det slagsmål för att ta sig ombord och hitta nånstans i skuggan på akterdäck. De flesta passagerare ville dock sitta inomhus varför vi fick ganska gott om utrymme på däck. Men det dröjde flera timmar innan vi la ut från kajen strax intill Assuandammen.

Det är den som skapat Nassersjön och söder om Wadi Halfa i Sudan, Nubiska sjön. Man dämde upp en 480 km lång och på sina ställen 16 km bred sjö, som täcker 5 250 kvadratkilometer och kan innehålla 132 kubikkilometer vatten. Nilens första och andra katarakter översvämmades och cirka 60 000 människor fick vackert flytta, vare sig de ville eller ej. Men det som kanske väckte än mer internationell uppmärksamhet var att flera fornlämningar fick flyttas, framför allt templen i Abu Simbel. Dammen hade invigts av president Sadat året innan.

Att resa på sjön var i alla fall då knappast en skönhetsupplevelse. All bördig jord utmed Nilen hade dränkts, nu var det bara torr öken vi såg utefter sjöns stränder. Så vi ägnade oss åt annat. Lekar och läsning. Jag hade bytt till mig en bok av James Clavell, *King Rat*. Det gick att läsa den och den var ju spännande. (Man läser besynnerlig litteratur när man reser, böcker man aldrig skulle drömma om att läsa hemma.) Jag hade fått den för *Zorba* av Nikos Kazantzakis, som jag läst färdigt i Kairo, vilket var en riktigt bra

bok. Det gällde att ha lite engelska böcker att byta med när man reste på det här viset, det hade jag nu börjat inse. Och nästan alla var storläsare, utom kanske australienske Leroy som bara var galen.

På kvällen, när solen var på väg ner och båten sävligt rörde sig uppför Nilen, dök Leroy i sjön och tog sig en simtur. Det blev ett herrans liv på besättningen. Förbjudet och livsfarligt! Giftiga ormar härjar i sjön bland krokodiler och de stora nilabborrarna. Leroy lät sig icke bekommas utan klev utan brådska upp och torkade sig. Vi andra var lite avundsjuka; han såg nu både renare och fräschare ut än vi andra gjorde. Men ingen av oss hade några tankar på att följa hans plums. Fast jag hade behövt det, jag var fruktansvärt smutsig. I dagboken ser jag att jag aldrig känt mig så skitig. Och inte blev det bättre av att jag mådde illa och hade feberfrossa i värmen. Mike och Debbie gav mig några dysenteritabletter i hopp om att de skulle hjälpa. Jag fick i alla fall sova en del den natten.

Mike och
Debbie på
Nassersjön.

När det började dagas så passerade vi Abu Simbel i sävlig takt. Jag sov men blev väckt så jag kunde skåda världsarvet som anades i morgonljuset. Jag tror inte det var möjligt att gå iland då och besöka templet. I alla händelser inte för oss på vår båt.

Istället la vi till i Wadi Halfa vid tiotiden på förmiddagen. Tåget till Khartoum skulle avgå klockan 16. När Flaubert besökte Wadi Halfa 1850 bestod den bara av "en rad palmer med några hus: det är hela byn". Nu var den något större: Nassersjön och dess båttrafik tillsammans med järnvägen till Khartoum genererade aktivitet. Men någon metropol var det knappast.

Gränsövergången gick relativt smidigt till i ett litet hus vid kajen och snart var vi officiellt i Sudan. Vi hade tid att inhandla lite proviant för tågresan. Att växla pengar gick inte att göra någonstans, men lyckligtvis tog de egyptiska pund i den lilla affär vi hittade. Jag fick tag i några sardinburkar igen och lite gammalt vitt bröd, kex och dadlar. Vattenflaskan kunde jag också fylla och köpa ett par lokala läsk av cola-typ. Att jag åter hittade sardinburkar har jag förstått att jag har Napoleons härjningar i Egypten i slutet av 1700-talet att tacka för, även om han själv aldrig kom så här långt söderut. I Nina Burtons (Sveriges bästa essäist?) senaste essäbok har jag läst att Napoleon behövde fältproviant som var lätt att transportera för sina krig, och då hamnade sardiner i tennburkar med små nycklar som man snurrade upp locket med. Och så såg de ut 1971 i Wadi Halfa också. Jag har alltsedan dess förundrats över att en sådan nyckel aldrig funnits på någon schweizisk fickkniv – mig veterligt, och jag har letat i Victorinoxbutiker i Bern. Numera är burken och nyckeln dock historia så schweizarna behöver inte oroa sig.

Imorgon skulle det bli den tolfte september och jag hade varit på väg i två månader och nu korsat mitt Rubicon.

KASSALA

Tåget startade med ett ryck och rullade sedan sakta ut från Wadi Halfa.

Sex timmar hade vi innan dess fått vänta. När vi efter en lastbilstur kom till stationen stod tåget inne och vi kunde köpa biljetter och borda – och vänta. När det äntligen rörde på sig var det mörkt och fullt med människor och somliga fick stå i gångarna tillsammans med sin packning. Bagagehyllorna var fulla med våra ryggsäckar, afrikanernas säckar och väskor. Det fanns en toalett i ena änden av vagnen; ett rum med ett hål i golvet och en stor lerkruka med vatten att tvätta sig med efter uträttat ärende. Naturligtvis inget toapapper, men det hade jag lärt mig, att alltid ha en rulle i ryggsäcken. Oumbärligt, i synnerhet som jag mådde. Det fanns bara två svaga, nakna glödlampor i vagnen, så det var knappt märkbart ljus. Vagnen erbjöd träbänkar, man satt två och två mitt emot varandra, eller tre och tre om man trängde ihop sig, vilket de flesta gjorde. Så alla från båten fick sitta; jag satt med en sudanesisk familj, eller nubisk kanske är rätta ordet.

Vi var i den nubiska provinsen i norra Sudan, Afrikas då största nation till ytan; ett land som 1956 blev det första självständiga i Afrika (efter Liberia och Etiopien som aldrig varit koloniserade). Sudan var ett land som endast okunniga och likgiltiga imperialister kunde ha skapat. Ett land med en muslimsk norra halva och en svart afrikansk södra halva vars människor ”fysiskt och kulturellt är lika olika som kineser och norrmän”, som Richard Dowden skriver i sin fina bok *Africa: Altered States, Ordinaire Miracles*. (Namnet Sudan lär komma från Bilal as-sudan, de svartas land på arabiska.)

Detta struntade givetvis briterne i, emedan de hade egna imperialistiska intressen som styrde dem. Idag är det två olika länder efter år av krig och konflikter då ”araberna” i norr hela tiden har styrt landet.

Familjen framför mig var kolsvart, reslig och vacker. De hade fem barn, den äldsta, en flicka på cirka åtta år, och så söt att det var svårt att inte glo på henne. Hon kikade också nyfiket på svensken snett mitt emot henne. De pratade ingen engelska så det var svårt med konversationen, men vi log och nickade och kom väl under omständigheterna hyggligt överens. Jag insåg att när vi kliver av så kommer vi aldrig mer att ses. Resandets förbannelse – och kanske tjusning. Nu kan jag undra var de är idag? Vad gör flickan idag? Hon är vuxen och förmodligen mor till flera barn – om inte död, det har gått 50 år och medellivslängden i Sudan 2002 var 17,7 enligt Wikipedia. Minns hon bleknosen med det långa ljusa håret som satt snett emot henne och log på ett tåg ut ifrån Wadi Halfa i september 1971? Nej, naturligtvis inte. Men jag minns henne, i alla fall med hjälp av min dagbok.

Natten blev händelserik. Vi såg att unga sudaneser tog ned sina väskor och kröp upp på bagagehyllorna för att sova. Det gav också alla mer plats på sätena att sträcka ut sig på. Jag och Don hittade en hyllplats och valde att turas om. Jag fick första passet och kröp upp. Först var jag lite orolig för att ramla ner. Men tåget gick sakta och stannade ofta, samtidigt som öknen var platt och rälisen gick i huvudsak rakt fram. Inga kurvor eller backar. Så jag sov gott till klockan tre då Don väckte mig. Nu var det hans tur att ligga och jag fick hans sittplats för resten av natten. Men när jag skulle kliva ner så missade jag i mörkret ryggstödet jag skulle sätta ena foten på. Jag for i golvet och hamnade på en gammal farbror som låg och sov i gången. Det blev ett hiskeligt liv på honom och alla andra i vagnen. Både han och jag klarade oss dock väl; ingen skadad. Jag bad om ursäkt men han var fly förbannad och skrek och gormade. Det resulterade hur som helst i att flera som sovit på bagagehyllan nu inte vågade det, utan klättrade försiktigt ned; de trodde att jag ramlat ner från hyllan. Nu blev det istället mer ledigt hyllutrymme och jag kunde klättra upp igen och somna om.

Nästa morgon hade vi återigen fått kontakt med Nilen efter att ha genat genom Nubiska öknen till Abu Hamed, det kunde jag se på min

Michelin-karta nr 154. Hade jag då känt till något om Karmah- eller Kushcivilisationen, som egypterna kallade den, från cirka 2500 f.v.t. och de pyramider och ruiner den lämnat efter sig utmed Nilen, hade jag kanske hoppat av tåget här, rest till Dongala och tredje katarakten för att se alla dess pyramider och tempelruiner. Nubierna var rika och hade plundrats på slavar och guld av egyptier i århundraden. (Nubien tros komma från fornegyptiska ordet för guld: nub.) Bland egyptologer har det under 1900-talet gräplats om hur mycket av den faraonska civilisationen som är baserad på nubisk kultur. Det handlar om något så känsligt som i hur stor utsträckning Egyptens antika högkultur är svart. Att den senare blev det är dock ovedersägligt. Under 700-talet f.v.t. invaderade kung Pianchi från Kerma, Kushs huvudstad, Egypten och installerade sig som farao och skapade den 25:e dynastin, som härskade i nästan 100 år och alltså var en svart nubisk dynasti. Då var Kuchriket som störst och rikast och styrde över ett område som sträckte sig från Khartoum till Medelhavet. Idag finns fler pyramider i Sudan än i Egypten!

Detta var jag sorgglöst ovetande om när vi, nu i ett halvfyllt tåg, rullade ut från Abu Hamed förmiddagen den 13:e september. Istället fascinerades jag av det fullkomligt platta landskapet, även efter Abu Hamed, där vi hade kunnat handla lite att äta och dricka "chai", som te tycktes heta på alla andra språk. Det senare fanns det alltid gott om var vi än stannade. Och det gjorde vi ofta. Obegripligt ibland mitt ute i ett platt ingenstans. I det till synes öde landskapet såg vi ändå då och då dromedarer. Först trodde jag att de var vilda, inga människor syntes till, men sådant hade jag inte hört talas om. Men snart la jag märke till att deras framben, eller ett bakre och ett främre, var hopbundna så att de bara kunde ta små steg, tillräckligt för att ta sig fram, men inte för att kunna galoppa iväg till friheten.

Tåget blev snart överfullt igen. Inte för att jag tyckte illa om barn, men dessa stora familjer med barn som alla grinade och tjöt var påfrestande. Samtidigt var jag fortfarande dålig i magen och kände mig dessutom febrig. Jag försökte läsa och drömma och stirra ut. Men det var svårt i värmen, allt oväsen, den unkna stanken från toaletten och sanden som blåste in från de öppna fönstren.

Plötsligt blev jag blöt i ansiktet, regnade det? Nej, himlen var fort-

farande lika naken. Det var en liten flicka som kräktes ut genom ett fönster framför mig. Jag var redan smutsigare än jag nånsin varit och inte blev det bättre av detta; jag hade inte duschat sedan Assuan. Leroy satt mitt emot mig och kunde inte annat än att skratta åt eländet. Med vatten i urnan på toaletten kunde jag ändå tvätta bort den mesta spyan i ansikte, hår och kläder.

När det blev mörkt klättrade Leroy, Don, Jim och jag ut och upp på taket av vagnen. Vi hade lagt märke till att manliga sudaneser gjorde detta och Leroy undersökte och övertygade oss. Där uppe var det gott om plats och snart riktigt kallt. Jag hittade en ledig plats mitt på vagnstaket och kröp ner i min sovsäck. Lite oroligt höll jag med en arm kring ett ventilationsrör. Det gick hela tiden väldigt sakta så egentligen var det liten risk att man skulle rulla av tåget. Där lyckades jag somna några timmar till tågets makliga rytmen även om stjärnhimlen var storslagen.

Klockan två på morgonen var vi framme i Khartoum och visste inte riktigt vad vi skulle ta oss till. Men vi fick tag i ett par bilar som mot en skälig och låg summa körde oss alla till stadens vandrarhem. Där lyckades vi väcka ett par unga killar som arbetade på hemmet och inte alls hade något emot att vi jagade upp dem. Istället var de var fantastiska och välkomnade oss och vi fick duscha innan vi tacksamma och rena kunde krypa ner och sova i var sin säng. Och det var behagligt svalt.

Jag vaknade av att det smattrade öronbedövande på vandrarhemmets tak. Det vräkte ner, ett tropiskt störtregn som jag tidigare aldrig sett maken till. Jag mådde också ännu sämre – hög feber och kräktes. Men jag pallrade mig in till stan när det slutat regna och vadade fram till ett apotek där jag köpte Nimerol – ser jag i dagboken. Stoppade i mig några sådana, enligt apotekarens instruktioner och kröp sedan i säng för resten av dagen. Där låg jag och svettades och sov väl en del och försökte dricka så mycket jag kunde. Mat var inte att tänka på. Mest var jag orolig för att bli lämnad ensam kvar när alla andra for vidare.

Vi skulle alla till Östafrika och det var nu livliga diskussioner om hur. De flesta ville via Etiopien och således nu närmast till Kassala.

Dit kunde man ta sig med tåg eller lastbil. Det senare skulle ta en och en halv dag och kosta fem US-dollar och tåget två till tre dagar för två US-dollar. Att ta sig till Asmara i Etiopien från Kassala gick inte landvägen, det stod nu klart för alla. Flyget gick en gång i veckan och nästa gång var följande torsdag. Tämligen omöjligt att hinna till om man tog tåg; det var nu tisdag. Leroy, Jim och Don stack därför med en lastbil samma kväll, de kanske skulle hinna.

Visserligen var jag införstådd med att resa ensam, men nu hade jag haft sällskap sedan Kairo, vant mig och det kändes tryggt. I synnerhet i min belägenhet. Jag kände mig snarare som ett litet, ömkligt barn än en vuxen världsliftare. Mike och Debbie var dock snälla. De köpte flygbiljett till nästa veckas flyg och yoghurt till mig och lovade att vänta på mig. Nu hade vi en dryg vecka på oss vilket kändes skönt.

Nästa dag försvann några med tåget till Kassala. Jag blev mest i sängen även denna dag. Frös och svettades om vartannat. På eftermiddagen pallrade jag mig ändå in till stan tillsammans med Mike och Debbie, till Etiopiens ambassad för att förlänga eller förnya mitt visum som jag skaffat i Stockholm. Det hade nu gått ut. Men de vägrade; jag skulle behöva köpa ett nytt. Jag beslutade att strunta i det och hoppades att jag skulle kunna fixa det i Kassala eller på flygplatsen. Nu hade jag i alla fall en flygbiljett.

Inte bara Mike och Debbie var snälla utan även människorna i Khartoum. Vi liftade i stan vart vi än skulle och första bil stannade jämt. Alla var mycket trevliga och nyfikna på vilka vi var och var vi kom ifrån och vart vi skulle. Ofta ville de bjuda på chai eller mat. Vi fick också vara ifred när vi gick på gatorna, en välkommen förändring jämfört med norra Egypten.

Innan jag somnade den kvällen tog jag mängder av piller som jag fått av alla de andra på vandrarhemmet utan att ha den blekaste aning om vad det var jag stoppade i mig eller hur tabletterna reagerade tillsammans. Tolv piller skrev jag i dagboken att jag sköljde ned med lite Coca-Cola. De menade alla att deras tabletter hjälpte mot feber, magont och dysenteri och jag valde att lita på alla på en gång. Kände mig bedrövad och desperat och ville absolut inte bli kvar ensam när alla nästa dag skulle ta tåget till Kassala. Och mirakel sker ibland: jag

var först ur sängen nästa morgon efter att som vanligt ha blivit väckt av böneutroparens ”allahu akbar”. Jag kände mig helt återställd. Idag begriper jag det inte. Var ju egentligen vansinnigt att stoppa i sig olika sorters mediciner på det viset. Men jag var ung, dum, desperat och förmodligen starkare än jag anade.

Tillsammans med Mike och Debbie hann jag se lite av Khartoum också den dagen. Vi tog oss över till Omdurman på andra sidan Nilen. Mike hade läst på och kunde berätta om slaget här den 2:a september 1898 när engelsmännen slaktade mer än 10 000 sudaneser i ett uppror mot deras kolonialmakt. En överlägsen brittisk arme med kulsprutor mejade ner sudaneserna långt innan de kunde tillfoga engelsmännen någon skada. Föga ärofyllt, vilket också Churchill skrev i sin redogörelse av slaget som han deltog i som 24-åring. General Kitchener välkomnades givetvis trots det som en hjälte senare i London. ”Inte det vackraste ögonblicket i brittisk historia”, menade Mike.

Khartoum var inte direkt någon vacker stad, lika platt som Nubiska öknen, utspridd i oändlighet och utan karaktär någonstans, skrev jag i dagboken. Fast flodbanken var trevlig och vi hittade ett kafé där vi kunde sitta i skuggan, få lite i oss och njuta av trafiken på Nilen, palmernas rasslande i vinden och muezzinutroparna från otaliga moskéer. I Khartoum möts den Blå och den Vita Nilen. Den förra kommer från Etiopiens högland och bär på 6/7 av Nilens vatten, medan den Vita kommer från Victoriasjön. Man ska kunna se floderna rinna sida vid sida här i Khartoum: den Vita grålerig och den Blåa brungrön. Men jag såg ingen skillnad, istället beställde jag en bananshake, eller smoothie skulle vi väl kalla det idag. Sedan Kairo hade jag så ofta jag kunnat druckit dessa. Inbillade mig att det var bra för magen, om inte så i alla fall gott och billigt.

”Hur kommer det sig att du reser i Afrika?” frågade Mike mig plötsligt när vi satt i skuggan och blickade ut över Nilen.

”Egentligen vet jag inte det. Men jag har liftat en hel del i Europa och ville vidare. Indien funderade jag på men det verkar som det är lite för flummigt för min smak. Så har jag bekanta till mina föräldrar i Tanzania som jag hoppa kunna besöka. Ni då, vad gör ni här?”

”Det var inte alls meningen att vi skulle till Afrika”, svarade Debbie. ”Vi var i Grekland och träffade ett par som varit i Kenya och övertalade oss att vi borde resa ner dit. Annars var det meningen att vi skulle till Israel och jobba på kibbutz.”

”Det hoppas vi fortfarande göra när vi varit i Östafrika”, tillade Mike.

”Jag hoppas kunna ta mig runt i Afrika och tillslut hamna i Marocko.”

Vi var de enda vita människorna på kaféet; de andra var kolsvar-ta, nästan blåa och ståtliga i sina galabyias. Inte sällan var de märkta med ärr i ansiktet. Både män och kvinnor, även om de senare var lika fåtaliga på gatorna som i Egypten. Ärren var avsiktliga och inte sällan vackra. Senare kom jag att förstå att det var olika folks ansiktsmärken som röjer vilken folkgrupp man tillhör. Jag kom att se det i nästan hela Afrika och har förstått att det är en gammal tradition. Herodotos skrev redan på 400-talet f.v.t. om ansiktsmärkning som han observerat bland afrikaner i Egypten.

På kvällen kunde jag äta och njuta av en köttgryta innan vi tog oss till tågstationen; maten var godare här.

Nu väntade upp till tre dagar på tåget till Kassala. Och det började bra. När tåget med Mike, Debbie och mig efter ett par timmars försening rullade ut ur Khartoum så var vagnen inte ens full och inga barnfamiljer. Första natten blev fylld av sång. Ett gäng sudanesiska studenter underhöll oss nästan hela natten. En av dem sjöng versen på en visa och de andra stämde in i omkvädet. De sjöng vackert och sångerna svängde och vi njöt i den dunkla vagnen. Några timmars sömn fick jag ändå uppe på bagagehyllan.

Till att börja med reste vi utmed Blå Nilen. I Sennar skulle vi lämna den och svänga österut mot Kassala. Och det gjorde vi den andra kvällen. Det blev återigen platt, svart och stenig öken, men nästa morgon var det grönare igen efter El Hawata. Vi började närma oss det Etiopiska höglandet. Men det gick långsamt. Ofta stod tåget stilla i den till synes tomma öknen utan att vi förstod varför. Studenterna berättade att det förmodligen hade regnat framför oss och att man var rädd att rälsen börjat röra på sig. Vid var station

stod vi mellan en halvtimme och ett par, tre timmar. Jag skrev i mina anteckningar att jag hade cyklat fortare till Kassala! Lite enerverande men egentligen hade jag ju inte bråttom. Till flyget på torsdag skulle vi hinna och på det här viset kunde vi sträcka på benen, lämna tåget och hitta något att dricka och en skål med köttgryta att äta – det tycktes vara det sudanesiska gatukökets standardkost, och gott var det. Lite knepigt för Debbie dock som var vegetarian. Men det gällde att hålla sig i närheten av stationen. Plötsligt tjöt tågvisslan och det bar av. Nu gick det långsamt så även när det börjat rulla hann vi ifatt det och kunde hoppa upp på tåget.

Men det var en del att titta på nu när vi lämnat öknen. Jag ser i min dagbok att jag noterat flera vackra och för mig naturligtvis okända fåglar. Numera har jag som pensionär sedan ett par år blivit relativt passionerad fågelskådare, varför det är lustigt att kunna läsa att jag redan då ändå observerade flygande fjäderfän. Jag kan efter mina anteckningar gissa mig till att jag såg silkeshäger och gamar; de småfåglar och rovfåglar jag nämnt är svårare att identifiera.

Andra något mindre trevliga flygfän kom vi också att stifta bekantskap med. Vid en liten station före Gedaref hamnade vi i en gammaltestamentlig gräshoppsvärm. Så fort vi stannat blev vagnen överfallen av stora gröngula gräshoppor. Ett stort tjockt moln som sänkte sig ner över allt i vagnen. Varenda yta i vagnen och på oss själva täcktes snart av gräshoppor. De var stora som en tumme och inte svåra att borsta bort, men trevligt var det inte. När vi gick ut för att handla något att äta och dricka var de överallt. Det knastrade under skorna när vi gick på den gräshoppstäckta marken och hår och kläder var hela tiden ansatta. Märkligt nog tyckte jag inte att de var så avskyvärda och äckliga som de lika stora kackerlackor jag mötte på vart ställe vi bodde. Men vi anade vilken plåga gräshoppsvärmarna måste vara för lokalbefolkningen. För oss ryggsäcksluffare var det ännu ett äventyr att berätta om när vi en dag kom hem. Vi for ju snart vidare och lämnade hopporna bakom oss, även om vagnen var full av dem, de flesta döda.

Den andra kvällen satt vi och pratade med de sjungande studenterna som var mycket nyfikna på oss, och vi fick knappt fråga dem

om någonting. De var i alla fall på väg till Kassala för några fältstudier, så mycket förstod vi. Kom från universitetet i Khartoum och var naturligtvis bara av manligt kön. Vi frågade om det gick flickor på universitetet. "Jovisst, men inte många. Ofta vill inte deras föräldrar att de ska plugga vidare. Tråkigt men det kommer nog att förändras med moderniseringen av vårt land." Det hoppades vi alla. Sverige var de inte så nyfikna på när de kunde fråga Mike och Debbie om New York. Begripligt.

En annan kille som satt för sig själv berättade att han studerade teknik på amerikanska universitetet i Kairo, men nu var på väg till norra Etiopien för att strida i den eritreanska befrielsearmén, ELF, under sex månader. Sedan skulle han tillbaka till Kairo och studierna igen. Från Kassala skulle han vandra in i Etiopien till bergen norr om Asmara.

"Kan inte vi få följa med dig, så vi slipper flyga till Asmara?" frågade vi.

"Nej", skrattade han. "Dels så är det farligt, och väl i Etiopien, hur skulle ni förklara att ni kommit in i landet? De skulle genast slänga er i fängelse. Så bättre om ni flyger, tror jag."

Vi höll med honom.

Jag hade hoppats att kunna sova ute på taket den andra natten, men så blev det inte. Det blixtrade och regnade rätt ofta och mycket. Mest i fjärran, men även på oss, så alla höll sig inomvagns. Sov gjorde jag uppe på en bagagehylla igen. Och tacksamt kallt var det som vanligt i öknen.

Ju närmre vi kom Kassala desto färre blev vi i vagnen. Mike låg nästan hela sista dagen på en bagagehylla och sov eller läste. Debbie detsamma över två säten och jag satt mest vid min vanliga plats vid ett av fönstren och blickade ut över det numer lite böljande och tämligen gröna landskapet. Ofta såg vi stora hjordar av dromedarer, som här inte tycktes vara bundna om benen. Ofta galopperade de i full fart, rädda för tåget. En märklig syn. Roligare dock när de springer före galoppen, och då med benen på samma sida i marken, vaggande från ena sidan till den andra. Öknens skepp.

Vi förstod att det var grönnare nu än vanligt tack vare regnen. Och vackert var det. När tåget ofta stannade ute i det öde landskapet dök

det ändå alltid upp barn springande från horisonten. Och fanns det ett litet samhälle när vi stannade kom kvinnorna rusande mot tåget för att sälja bananer, te, apelsiner, nötter och dadlar som de bar på brickor på huvudet. Det var svårt att riktigt förstå hur handeln gick till, men studenterna hjälpte oss och snart klarade vi det själva. Det resulterade också i att vagnen blev grisig då alla slängde matrester och allt annat skräp på golvet hela tiden. Nu, strax innan Kassala, efter 45 timmar, var det inte en vacker syn. Och danskt tidningspapper låg det överallt. All mat man köpte vid stationer var inslaget i danskt tidningspapper. Märklig u-hjälp, tyckte jag och kunde inte riktigt förstå det. Skänkte danskarna sina färdiglästa tidningar till Sudan?

Kassalas järnvägsstation låg långt utanför staden; tillsammans med Eritreakillen Nazenat tog vi taxi in till stan. Mike, Debbie och jag hittade till ett av stadens två hotell. Det dyrare. Det billigare, där ett rum kostade 15 piaster, var fullt av våra vänner från Khartoum som alla bodde där. De hade inte hunnit med förra veckans plan. Vårt hotell var också fullt men vi fick var sin säng på hotellets takterrass för 25 piaster, ungefär tre kronor. Och det var behagligt. Svalt, nästan kallt. Men Debbie och Mike frös då de hade sålt sina sovsäckar i Aten innan de flög till Kairo; de skulle ju resa i det varma Afrika! Det

Jag, Mike och Debbie på taket av hotellet i Kassala.

kom de senare att ångra ordentligt i Etiopien. Vid fyratiden vaknade vi av att det började regna så vi fick ta oss in på hotellet och de ordnade med sängarna i en korridor. Nästa dag fick vi ett stort gemensamt rum.

Vi stannade fem dagar i Kassala i väntan på flyget nästa torsdag, så vi hade tid att utforska staden. Då var det en småstad (idag lär det bo närmare en halv miljon människor där) och en trevlig om än inte vacker stad. Takabergen reser sig majestätiskt vid horisonten mot Etiopien och ger staden en dramatisk fond. För övrigt var den platt och nu efter nattens regn blöt och lerig. Men det rann snabbt undan i den sandiga jorden. Vi hittade trivsamma kaféer och restauranger där vi hann bli stamgäster. Jag var nu också helt återställd från febern och magbesvären så jag kunde delta fullt ut.

Vi upptäckte ett bageri där de bakade underbart goda bröd, typ pitabröd. Snart lärde vi oss när de var nygräddade och köpte var morgon ett par som vi rev innanmätet ur och stoppade istället bananskivor i. De smälte lite då brödet fortfarande var varmt från ugnen. Så till stamkaféet för frukost, som var morgon kom att bestå av apelsinjuice, yoghurt och det starka sudanesiska kaffet till de medhavda bananfrallorna. En utmärkt start på dagen.

Nu läste jag Steinbecks *The Grapes of Wrath*, som Debbie hade lånat mig. Den var genast episkt fångslande och svår att slita sig ifrån. Jag satt ofta på terrassen eller på vårt favoritkafé och läste. Men vi strosade också runt och utforskade staden och dess omgivningar. Det rann en liten flod genom staden, Gash- eller Merebfloden som nu i regnperioden var välfylld. Ibland mötte vi unga män klädda i vita dräkter med ett vackert läderbälte där det satt en kniv och ett stort svärd. De såg vilda ut med en frisyra som påminde om Jimi Hendrix när han glömt att borsta håret. Nazenat, som vi träffade då och då, berättade att de tillhör en nomadstam inom Bejafolken, som håller till uppe i bergen men under regnperioden kommer ner till Kassalas då grönnare omgivningar. De såg rätt farliga ut och jag vågade inte fotografera dem utan köpte ett vykort med dem och skickade hem till Harpsundsvägen 3.

Vi besökte också Khatmiyyamosken som byggdes 1840 men delvis förstördes under Mahdistkriget i slutet av 1800-talet. Dock

fortfarande vacker i sin enkelhet jämfört med moskéer i Kairo, och viktig för den största Sufi-orden i Sudan, Khatmyyasufierna.

Hotellet vi bodde på låg bredvid etiopiska konsulatet och en dag gick jag dit för att åter försöka förlänga mitt visum. Men samma visa igen. Jag var tvungen att köpa ett nytt. Det tyckte jag mig inte ha råd med. De berättade dessutom att jag på flygplatsen i Asmara skulle kunna få visum, så jag bestämde mig för att vänta och hoppas på en förlängning i Asmara.

Leroy umgicks jag också en del med. Främst för att han var lite tokig och rolig. Han var från Australien, kryddade varje mening med f-ordet och hade liftat från Bali till Egypten, bland annat via Indien och Afghanistan, så han var en erfaren resenär som det var gott att lyssna till. Han fyllde 29 år en av dagarna i Kassala – tio år äldre än jag – och vi firade honom så gott vi kunde på en av stadens enkla restauranger. Han hade lyckats få tag på marijuana i stan så vi blev alla tämligen höga den kvällen.

En dag följde jag med honom upp i bergen. Vi tog en taxi till Takabergens början och startade vår vandring. Det var skönt att röra på sig och göra något annat än att sitta och läsa. Vi hade med oss vatten, bröd och bananer och räknade med att vara i gång hela dagen. Det var vackert att komma upp och kunna blicka ut över staden och se hur landskapet bredde ut sig västerut. Vi stötte på flera av nomadvildarna men de brydde sig inte om oss. Inte heller ville de ha kontakt när vi försökte tilltala dem, trots att vi ropade efter dem. De glodde bara nyfiket och försvann bakom ett bergskrän innan vi hann upp dem. Luriga typer! Även här noterade jag fågelfaunans skönhet och variation, bland annat såg jag mina första maraboustorkar. Hade jag då börjat kryssa fåglar så hade det blivit ett livskryss!

Väl tillbaka på hotellet tog jag en skön, ljummen dusch. Bästa duschen sedan Kairo. Alla duschar hade efter Kairo varit kalla men här var de ljumma. Vattnet värmdes upp av solen i en stor balja på taket. Underbart. Jag tog ofta fler duschar om dagen eftersom Kassala både var hett och dammigt.

När vi kom till vårt hotellrum frågade Mike mig om jag kunde tänka mig ta en kvällspromenad: ”Vi skulle gärna vilja få lite tid för

oss själva”, som han uttryckte det. Jag förstod och tog min Steinbeck på en liten promenad i det tysta och mörka Kassala. Kaféet var fortfarande öppet så jag satte mig där och läste en timme med ett par koppar te. När jag sedan kom tillbaka till rummet sov Debbie redan och Mike log och nickade tacksamt god natt.

Torsdag 23:e september var det så dags att flyga till Asmara. Mike, Debbie och jag tackade hjärtligt hotellpersonalen som sannerligen hade varit snälla och tillmötesgående. Något jag paradoxalt tackade för genom att sno med mig en av deras filtar, en tunn, grönrutig filt i bomull. Jag kom ändå att göra den stor rättvisa, då jag hade med mig den genom hela Afrika liksom på senare resor i Amerika och Asien. Min snuttefilt! Linus hade sin och nu hade jag min! Den var perfekt när det var för varmt för att krypa ner i sovsäcken – varför jag stal den. Men lite skämdes jag.

Detta skulle bli min första flygresa. Jag hade aldrig tidigare flugit och var nervös, något jag försökte dölja men uppenbarligen inte lyckades så väl med, eftersom de andra drev lite med mig. Vi var nu 15 västerlänningar som hade anslutit från Khartoum. Vi tog alla en liten buss ut till flygplatsen. Vilket inte var mycket till flygplats, den bestod av en liten kur med ett par uniformerade och beväpnade killar, en orange och vit vindstrut och en platt gräsplan som fungerade som landningsbana. Flygplatsens kvalité gjorde mig knappast mindre nervös. Inte heller att inget plan väntade på oss eller tycktes anlända. Det skulle ha avgått 12.30, men först vid femtiden landade en DC-3:a för 32 passagerare. Vi var kanske 30 stycken som skulle med till slut. Då var vi väldigt hungriga och törstiga. Inte ens te fanns det vid ”flygplatsen”, men det lovades mat och dryck på planet.

ASMARA

Den mat som erbjöds var saft och bullar. Inte riktigt vad vi hade sett fram emot, men vi tackade glupt ja till alltihop. Efter 50 minuter landade vi i Asmara, Etiopien. Min första flygtur gick friktionsfritt men nu var jag istället ordentligt nervös inför passkontrollen. Jag hade inget giltigt inresevisum. Förhoppningsvis skulle de inte hindra mig att komma in i landet utan ändå ge mig uppehållsvisum eller erbjuda mig att köpa ett nytt. Till min stora lättnad stämplade de bara mitt pass och gav mig tre månader i landet, som om mitt inresevisum fortfarande var giltigt. Besynnerligt; men jag hade inget emot det.

Nu var jag i Etiopien även om Asmara idag är i Eritrea. Etiopien eller Abessinien, som det kallades tidigare, är ett märkvärdigt land, en av världens äldsta nationer och med näst största folkmängd i Afrika (efter Nigeria). Homeros nämner det 700 f.v.t. i *Iliaden* och redan i *Odysséens* första sång: Poseidon befinner sig hos etiopier, hos "folket som bor vid världens rand". Och Herodotos kallar det 300 år senare för "ytterst av alla länder". Det var väl så långt kunskapen om världen sträckte sig söderut under antiken. Hos romarna var det likadant. Ovidius vetande tar slut hos Kefernas land, som han kallar det i början av femte sången i *Metamorfoser*.

Detta visste jag inget om när vi hittade ett rent och billigt hotellrum för 1.50 US-dollar natten. Mike och Debbie ville denna gång ha ett eget rum, så här kom jag att dela rum med Kathy och Patrik, ett amerikanskt par som bar omkring på en kassetbandspelare vilket inte gjorde någonting. Jag kunde njuta av lite Dylan och John Lee Hooker. Varför jag inte tog ett eget rum berättar inte min dagbok, men förmodligen var jag snål; jag är född i Småland.

Vad jag däremot visste redan då var att landet aldrig hade koloni-

aliserats under ”kapplöpningen om Afrika”. Emellertid så hade det krigat med italienarna ett par gånger. Först i slutet av 1800-talet vilket resulterade i en överlägsen seger för Etiopien 1896. Nästa gång italienarna dök upp var de mer framgångsrika och fascistregimen erövrade landet 1936. 1941 slogs de dock tillbaka av de allierade styrkorna och landet blev åter fritt.

Det italienska arvet var likväl påtagligt i Asmara 1971. Arkitekturen såg – och gissar jag ser fortfarande – helt europeisk ut och staden kallades en gång för Lilla Rom. Överallt fanns det trattorior med italienare bakom diskarna som serverade fantastiskt kaffe och italiensk glass. Det som skilde dem från de i Italien var främst det obligatoriska porträttet av en skäggig Haile Selassie, nedtyngd av ett bröst fullt med medaljer. Gatorna var asfalterade och hade trottoarer – bara en sådan sak. Första kvällen åt jag också en god pasta som jag drack mjölk till, vilket jag inte visste att jag hade saknat. Inte heller att jag inte hört kyrkklockor sedan jag lämnat Europa. Här blev jag påmind om det när stadens kyrkor och katedraler ringde klockan tolv. Att staden hade kyrkor och katedraler hade inte bara med italienarna att göra. Landet har delvis varit kristet sedan i alla fall 300 e.v.t. Med det fick landet också ett skriftspråk, geez, medan få andra kulturer i Afrika hade något skriftspråk innan islam eller kristenheten gjorde sina intrång. Geez är idag det liturgiska språket i den Etiopiska Ortodoxa Kyrkan, medan det officiella språket är amhariska. De har också en egen tidsräkning, vilket ställde till det för oss när vi till exempel skulle passa bussar. Dygnet börjar inte vid midnatt utan klockan sex på morgonen. Kalendern är också annorlunda än vår gregorianska, den bygger på den koptiska kyrkans kalender och utgår från Jesus uppståndelse istället för hans födelse. Då blev jag inte riktigt klok på den, något som inte heller hade så stor betydelse när jag skulle passa en buss. Men annorlunda var det.

Det var också kylan. Asmara, vilket på tigrinska, det språk som talas i norra Etiopien, betyder ”de fyra byarna som gav harmoni”, ligger 2350 meter över havet och nätterna var riktigt kalla. Jag sov gott.

Nästa morgon vakande jag till både böneutropare och kyrkklockor; inte en dum väckarklocka, en ”jublande ekumenisk duett”, som Kapuscinski kallar det. Och svalt var det, och tidigt så jag låg länge kvar i sängen. Jag hade sovit med både tröja och byxor och inte tagit den vanliga duschen innan sängen. Lite olikt tidigare nätter på kontinenten, och inget jag hade något emot; skönt att slippa svettas, vilket jag nu gjort ständigt sedan Alexandria.

Det första vi fem gjorde efter en trattoriafrukost var att växla svart. Knepigst skulle det visa sig. Hotellet hade tipsat oss var vi skulle kunna hitta någon som kunde hjälpa oss. I ena hörnet av ett litet torg lokaliserade vi en cool kille i solglasögon. Han tog oss runt några hörn och in på en liten gränd och ett kafé, där vi skulle vänta. Snart kom han tillbaka med en kille till i lika mörka solglasögon och de drog med oss till en bar där vi gick igenom ett stort rum med biljardbord och in i ett mindre och skummare rum där man också spelade biljard och kort vid några bord. Spelen på alla borden upphörde när vi kom in. Det blev alldeles tyst. Vi tittade på varandra och undrade vad som nu skulle hända. Jag var glad att jag inte var ensam i denna, som jag upplevde det, vanskliga situation och gissade att de andra kände likadant. Att säga något vågade vi inte. De båda killarna i solglasögon drog vidare med oss in i ett litet sidorum där en stor svart man i ännu mörkare solglasögon mötte oss. Han såg läskig ut men skrattade och skojade så vi slappnade av lite. Undrade vad vi ville växla och när vi sa att vi hade resecheckar insisterade han på att vi inte skrev datum på dem vi ville växla in. Han drog fram en stor bunt med lokavalutan, birr, eller etiopiska dollar som det kallades då, och gav oss en dubbelkurs jämfört med den officiella. Vi fick sedan eskort tillbaka ut till torget och kom helskinnade därifrån.

Kathy och Patrik gick tillbaka till hotellet medan Mike, Debbie och jag tog en buss till den amerikanska militärbasen Kagnev strax utanför staden. Mike och Debbie hoppades kunna köpa eller byta till sig lite litteratur. Och det lyckades. Vi fick med oss cirka tio böcker, det mesta var av Kurt Vonnegut som jag då inte visste vad det var för en. Det gjorde Mike och Debbie: ”En av de bästa förfat-

tarna i USA idag”, menade Debbie. ”Du måste absolut läsa honom, i synnerhet *Slaughterhouse Five*.” Det lovade jag att göra. Vi kunde också fika på basens marka: kaffe och amerikanska donuts.

På kvällen firade vi Mikes 24:e födelsedag. Debbie hade köpt ett skissblock och ett vackert läderbälte till honom. Av mig fick han det Hohner munspel som jag burit med mig hemifrån. Jag var bara amatörtutare medan Mike var musiker och spelade i ett Bluegrass-band hemma. Så munspelet fick en bättre adress.

Nästa förmiddag hamnade vi genast i det lokala militärhögkvarteret. Vi hade tagit en buss ut ur staden för att börja lifta mot Aksum och Addis Abeba. Det låg en militärpostering vid vägen söderut och så fort vi kom traskande med våra ryggsäckar vinkade de in oss och satte oss i en jeep som transporterade oss till högkvarteret. Där var redan Patrik och Kathy, liksom Jim och Don i samma ärende.

Det visade sig att vi behövde tillstånd för att resa söderut, oavsett om vi tog en buss eller liftade. Men de kunde inte hjälpa oss utan körde oss alla vidare till Immigration. Där satt vi och väntade i en stor sal med lysrör och ekande väggar i säkert ett par timmar. Den aktuella tjänstemannen var fortfarande upptagen. Det hela gjorde nu inte så mycket, bara vi tillslut fick ett tillstånd att resa söderut. Ingen av oss hade bråttom, men vissa började surna till.

Så fick vi alla äntligen möta ansvarig tjänsteman som bestämt meddelade att turister måste flyga till Addis Abeba. ”På grund av det rådande läget och inbördeskriget i Eritreaprovinen, så kan vi inte ha turister på våra vägar. Och absolut inte liftande. Ni kan bli kidnappade av gerillan. Det skulle skapa internationella protester, något Addis absolut inte vill vara med om det.”

Vi vädjade högljutt och hänvisade till etiopiska ambassader vi besökt som försäkrat oss att vi skulle kunna resa på vägarna i landet utan problem. Han blev lite tveksam och bad oss vänta. Försvann och efter ett tag kom han tillbaka och vi skulle följa med till hans chef. Samma visa där men med enträgna böner fick vi honom att ordna intyg så att vi skulle kunna resa till Aksum. Det var bara i Eritreaprovinen ett intyg krävdes. Han berättade att det ibland